ԱԶԳ

AZG armenian newspaper

Սեպտեմբեր 18 1992 Ուրբաթ

օրաթերթ
Բ տարի, թիւ 91 (183)
գինը 2 ռ.

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 CPIRI SU

Քլինտոնը դեռեւս գերազանցում է Բուշին

Մ. Նահանգներում նախագահական ընտրապայքարը հետզհետե սրվում է. «Ուոլ Սթրիթ Ջըռնըլ» թերթի եւ NBC հեռուստածրագրի համատեղ կազմակերպած հարցախոյզի երեկվա տվյալներով դեմոկրատ թեկնածու Բիլ Քլինտոնը ձայների 51 տոկոսով գերազանցում է 41 տոկոսի տեր նախագահին: Այնուհանդերձ, անցյալ ամսվա 54–36 տոկոսի հարաբերության համեմատ, վերջին օրերին Բուշին հաջողվել է փոքրացնել տարբերությունը: Բուշը երեկ դաժան մերժեց իր ախոյանի հետ հրապարակային բանավեճ անցկացնելու համար նշանակված ժամկետը: Մյուս կողմից, կոնգրեսի ներկայացուցչական տան անդամ բրաունը եւ հակահայ Սոլարզը պարտություն կրեց Նյու Յորքում: ■

Նախիջեւանից մեկ ժամ շարունակ հրետակոծվել է Երասխավանը

Իրադրությունը Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններում, չնայած լուրջ միջադեպերի բացակայությանը, մնում է լարված: Նախորդ գիշեր եւ երեկ օրվա ընթացքում իրադրությունը լարված է եղել հատկապես Նախիջեւանի հետ սահմանակից շրջաններում:

Արարատ. Սեպտեմբերի լույս 17-ի գիշերը Նախիջեւանի Սադարակի շրջանում տեղակայված կրակակետից տանկերից, հետեւակի մարտական մեքենաներից եւ ականանետներից մեկ ու կես ժամ շարունակ հրետակոծվել են Երասխավանը եւ հայկական սահմանապահ ուժերի դիրքերը: Հայկական կողմից վիրավորվել է մեկ մարդ: Ինչպես երեկ երեկոյան տեղեկացանք Արարատի շրջխորհրդի գործկոմից, ժ. 19-ի դրությամբ հայկական պաշտպանական դիրքերը շարունակվում են գնդակոծվել:

Վայք. Նույն գիշեր Նախիջեւանի Շահբուզի շրջանի տարածքից գնդակոծվել է սահմանամերձ Բարձրունի գյուղը: Տուժածներ չկան: Հրանոթային արկից վնասվել է մի բնակելի տուն: Ինչպես տեղեկացանք շրջխորհրդի գործկոմից, երեկվա ընթացքում գյուղը գնդակոծվել է փոքր տրամաչափի զինատեսակներից:

Մեղրի. «Նոյյան տապան» գործակալությունը, վկայակոչելով շրջանի պարետատնից ստացված տեղեկությունները, հայտնում է, թե Նախիջեւանի հետ սահմանում չնայած փոխհրաձգության բացակայությանը, իրավիճակը լարված է: Պատճառն այն է, որ Մեղրուն սահմանակից Օրդուբադի շրջանում նկատվում են հակառակորդի մարտական տեխնիկայի եւ կենդանի ուժի մեծ կուտակումներ, մասնավորապես՝ 2 տանկ, 5 հետեւակի մարտական մեքենա, 3 «Գրադ» կայանք եւ 3 հաուբից:

Կապան. Սեպտեմբերի լույս 17-ի գիշերը եւ երեկ առավոտյան Ադրբեջանի Զանգելանի շրջանի Աղբենդ եւ Ղազանչի գյուղերից գնդակոծվել են Կապան քաղաքի մերձակա հայկական պաշտպանական դիրքերը: Հայկական կողմից տուժածներ չկան: Այս մասին Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հայտնում է, թե Կապանի շրջանի տարածքից գնդակոծվել եւ հրետակոծվել են նշված ադրբեջանական գյուղերը:

Տավուշ. Անցած օրվա ընթացքում Ադրբեջանի Ղազախի եւ Թովուզի շրջանների տարածքից գնդակոծվել են սահմանամերձ գրեթե բոլոր գյուղերն ու հայկական պաշտպանական դիրքերը: Տուժածներ չկան: ■

Ռ. Հովհաննիսյանը մեկնեց Նյու Յորք

Սեպտեմբերի 17-ին Երեւանից Նյու Յորք մեկնեց Հայաստանի արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը: Սեպտեմբերի 19-ին ՄԱԿ-ի գլխավոր համաժողովի 47-րդ նստաշրջանին մասնակցելու կմեկնի նաեւ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը: Նա մտադիր է ելույթ ունենալ ՄԱԿ-ում եւ հանդիպել մի շարք երկրների ղեկավարների հետ: ■

Ասկերանը ուժգին հրետակոծության տակ

Ադրբեջանն ակտիվանում է Ղարաբաղի արեւելքում

Եւ Ղարաբաղի «Նորություններ» գործակալությունը, եւ ԼՂՀ ինքնապաշտպանության շտաբը հայտնում են, որ սեպտեմբերի լույս 17-ի գիշերը եւ երեկ առավոտյան Աղդամի շրջանում տեղակայված ադրբեջանական կրակակետերից «Գրադ» կայանքներից եւ հեռահար հրետանուց հրետակոծվել են Ասկերանի շրջանի մի շարք բնակավայրեր: Ըստ նախնական տվյալների, զոհվել է 6 խաղաղ բնակիչ, որոնցից 4-ը՝ երեխաներ: Վիրավորվել է առնվազն 12 մարդ:

ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի շտաբում կարծում են, որ Ղարաբաղի արեւելքում լարվածության կտրուկ աճն այդ ուղղությամբ ադրբեջանական լայնածավալ հարձակման նախերգանքն է: Ադրբեջանական բանակի ձեռնարկած գործողություններին մասնակցել են նաեւ Ми–24 ռազմական ուղղաթիռներ, որոնցից մեկը խփվել է պատասխան կրակով:

Ըստ Ղարաբաղի «Նորություններ» գործակալության, Մարտակերտի շրջանում դիրքային մարտերը շարունակվում են: Գործակալությունը հերքում է Բաքվի տարածած այն տեղեկությունները, համաձայն որոնց Պողոսագոմեր եւ Չլդրան գյուղերը գրավվել են ադրբեջանցիների կողմից: Գյուղերն ամբողջովին վերահսկում են հայկական ինքնապաշտպանական ուժերը:

Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հայտնում է, թե իբր հայկական կազմավորումները զենքի բոլոր տեսակներից, այդ թվում նաեւ ռազմական ուղղաթիռներից հրետակոծել են Աղդամ քաղաքը: Ընդ որում, նույն աղբյուրները նախանձելի համառությամբ շարունակում են պնդել, թե հայկական ուժերը օգտագործել են նաեւ թունավոր նյութերով լիցքավորված արկեր: ■

Հանրապետության նախագահը Նյու Յորք կժամանի սեպտեմբերի 19-ին

Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը Նյու Յորքի «Քենեդի» օդանավակայան կժամանի սեպտեմբերի 19-ին, հիմնականում ներկա գտնվելու համար ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի նստաշրջանի աշխատանքներին, հանդիպելու քաղաքական-դիվանագիտական ներկայացուցիչների, գործարար մարդկանց, ինչպես նաեւ ամերիկահայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ:

Մինչ երկուշաբթի, սեպտեմբերի 21-ին, տեղական ժամանակով առավոտյան 10-ին ՄԱԿ-ի նստաշրջանին մասնակցելը, հանրապետության նախագահը կիրակի հետմիջօրեի ժամը 3-ին ներկա կգտնվի Նյու Յորքի «Մերրիըթ Մարքիզ» հյուրանոցի սրահում կայանալիք հավաքին, որը նվիրված է լինելու Հայաստանի անկախության առաջին տարեդարձին եւ որի ընթացքում Լ. Տեր-Պետրոսյանը ճառ է արտասանելու: Ակնկալվում է, որ այդ հավաքին կմասնակցեն ավելի քան 2000 հոգի:

Նույն օրը նա հանդիպում կունենա ամերիկահայ կազմակերպությունների երկուական ներկայացուցիչների հետ, իսկ ավելի ուշ՝ ընթրիքի սեղանի շուրջ՝ «Հայաստան» հիմնադրամի բարերար անդամների հետ: Այդ ճաշկերույթին, որի մասնակցության սակն է 50 հազար դոլլար, ներկա կգտնվեն 20 զույգ, որոնց մասնակցությունից կգոյանա 1 միլիոն դոլլար, որը կտրվի «Հայաստան» հիմնադրամին:

«Հայաստանը գտնվում է տագնապալի կացության մեջ եւ հանրապետության նախագահը զորակցություն է խնդրելու միջազգային համայնքից եւ սփյուռքահայությունից, որպեսզի օգնեն Հայաստանի զորացմանը քաղաքականապես եւ տնտեսապես», ասվում է այդ առթիվ Վաշինգտոնում Հայաստանի դեսպանության հրապարակված հաղորդագրությունում:

Մ. Նահանգներ այցելող նախագահական շքախմբին մաս են կազմելու, բացի հանրապետության առաջին տիկնոջից, նախագահական աշխատակազմի պետ Շահեն Կարամանուկյանը, մամուլի գրասենյակի պետ Ռուբեն Շուգարյանը, օգնական Լեւոն Զուրաբյանը եւ խորհրդական Նիկոլ Շուգուլյանը: Նախագահին կընկերակցեն 2 թիկնապահ: Նյու Յորքում շքախմբին կմիանա նաեւ արտգործնախարար Ռ. Հովհաննիսյանը, որ երեկ ուղեւորվեց Մ. Նահանգներ:

Սա լինելու է Լ. Տեր-Պետրոսյանի 3-րդ այցը Մ. Նահանգներ եւ 2-րդը՝ որպես հանրապետության նախագահ: ■

Աբխազները հարձակվել են Կոլխիդա գյուղի վրացական դիրքերի վրա

Աբխազական խմբավորումները, չնայած սեպտեմբերի 16-ի զինադադարի պայմանավորվածությանը, չորեքշաբթի երեկոյան հարձակվել են Գագրայի մոտ գտնվող Կոլխիդա գյուղի վրացական դիրքերի վրա, հայտնեցին քաղաքային պարետատանը: Հարձակումը կասեցվել է: Մարտի ընթացքում վիրավորվել են երկու գվարդիականներ:

Սեպտեմբերի 17-ի գիշերը Գագրայի շրջանում մարտեր տեղի չեն ունեցել:

Ինչպես հայտնում է «ԻՖ»-ը, չորեքշաբթի օրը Գագրա է ժամանել եռակողմ հանձնաժողովի աշխատանքային խումբը, որը վերահսկում է գերիների փոխանակման գործընթացը:

Վերջին երեք օրվա ընթացքում աբխազական կողմն ազատ է արձակել 107 վրացի գերիների: Չորեքշաբթի օրը Սուխումում գտնվող ՄԱԿ-ի պատվիրակության անդամները հանդիպեցին Աբխազիայի խորհրդարանի վրացական ընդդիմության ներկայացուցիչների, տեղի վրացական եկեղեցու քահանահայր Դավիթի հետ: Հինգշաբթի օրը ՄԱԿ-ի հանձնախումբը մեկնեց Գուդաուտա, որտեղ կհանդիպի Վլադիսլավ Արձինբայի հետ: ■

ԱՊՀ սահմանները հսկել միասին

ԱՊՀ երկրների սահմանապահ զորքերի հրամանատարների խորհուրդը սեպտեմբերի 15-ին Մոսկվայում կայացած նիստում վավերացրել է կոորդինացիոն ծառայության ստեղծման մասին համաձայնագիրը, որը պետք է լինի մշտապես գործող մարմին: Ինչպես հայտնի դարձավ իրազեկ աղբյուրներից, հարցը վերջնականապես պետք է լուծվի ԱՊՀ երկրների ղեկավարների հերթական գագաթաժողովի ժամանակ: Այդ հանդիպմանը նախատեսվում է քննարկել *«Արտաքին սահմանների կայուն իրավիճակը պահպանելու նպատակով ԱՊՀ երկրների համագործակցության մասին»* պայմանագրի նախագիծը: ■

Ջրային մրցույթը շարունակվում է եվրոպական սակարաններում

Անգլիայի կողմից ստեռլինգների բարձրացումից եւ ֆինանսական այլ միջոցառումներից հետո, որոնց երեկ միացան նաեւ Իռլանդիան ու Դանիան, դրամատնտեսական տենդը չմարեց Եվրոպայի սակարաններում, որտեղ ջրային մրցույթը շարունակվեց ամբողջ թափով: Մի շարք երկրներ ստիպվեցին իրենց ազգային դրամանիշերի փոխարկելիության աստիճանաչափը վերանայել, մինչ Իտալիան ինքնապաշտպանվեց լիրի պաշտոնական սակ չորոշելով:

Հիմնական պատճառով այս կացությունը համարվում է գերմանական մարկի ընդգծված ուժը մյուս դրամանիշերի նկատմամբ: Սակայն նվազ հանգամանք չի նկատվում այն, որ Մաաստրիխտի պայմանագրի նկատմամբ առաջիկա կիրակի տեղի ունենալիք հանրաքվեի արդյունքները դեռեւս մնում են խիստ կասկածելի հարցախույզներում «այո»-ի եւ «ոչ»-ի կողմնակիցների թվի հավասարության պայմաններում: Անկասկած է, որ հանրաքվեի ժխտական պատասխանի դեպքում Եվրոպայում միասնական տան եւ հետեւաբար միասնական դրամանիշի գաղափարը հօդս է ցնդելու, որի պատճառով էլ՝ մարդկանց ձգտումը դեպի ավելի կայուն եւ ուժեղ դրամանիշեր: ■

Հարավսլավական կռվող կողմերն այսօր Ժնեւում

Ժնեւում այսօր ՄԱԿ-ի հովանավորությամբ կբացվի Բոսնիայում կռվող կողմերի ժողովը՝ ուղիներ գտնելու միջէթնիկական բախումները դադարեցնելու համար: Հակամարտ կողմերից Բոսնիայի իսլամների պատվիրակությունը Սարաեւոյում եւ այլ վայրերում վերսկսված սաստիկ ռմբակոծումների հետեւանքով երեկ չկարողացավ մեկնել Ժնեւ, մինչեւ որ նախագահ Ալիջա Իզեթբեգովիչը ստացավ ընդհանրապես պատվիրակություն չուղարկել Շվեյցարիա: Մյուս կողմից, այն բանից հետո, երբ Ռուսաստանը խոստացավ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդում իր վետոյի իրավունքը չօգտագործել Հարավսլավիային պաշտպանելու հարցում, ՄԱԿ-ում հավասարմազգված մի շարք դիվանագետներ սկսեցին բանաձեւել այն որոշումը, որով ակնկալվում է իբրեւ պատժամիջոց արտաքսել միջազգային այդ կազմակերպության մեջ Բոսնիայի անդամակցությանը: ■

Պակիստանում հեղեղումները հասան պտանգավոր չափերին

Անցյալ շաբաթավերջի հորդառատ անձրեւներից եւ հեղեղված գետերից առաջացած ջրային հսկա կուտակումները սուրում են դեպի երկրի կենտրոնական եւ հարավային շրջանները, հատկապես գյուղատնտեսական հարավային Փենջաբի հիդրոէլեկտրակայանների եւ ամբարտակների շրջանը: Հակառակ ծեռք առնված միջոցներին՝ կողմնակի ջրանցքներ, թումբեր, միլիոնավոր մարդկանց էվակուացում, ժամ առ ժամ սպասվում է ավելի մեծ աղետ: Բանակը մոբիլիզացված է ամբողջությամբ: Ցարդ 2000 հոգի է զոհվել Պակիստանում, մինչ Հնդկաստանի հյուսիսային շրջաններում զոհերի թիվն անցել է 100-ից: ■

Հոնգ-Կոնգի օդակայանը մտահոգում է Պեկինին

Մինչեւ 1992 թիվը, երբ անգլիացիները պաշտոնապես Չինաստանին կզիջեն Հոնգ-Կոնգը, այս վերջինը կունենա Ծայրագույն Արեւելքի ամենամեծ ու շքեղ օդանավակայանը, որի կառուցման ծախսերը գնահատվում են 20 միլիարդ դոլլար: Սակայն Պեկինը մտահոգ է, վախենալով, որ քաղաքի հետ կժառանգի նաեւ նրա օդանավակայանի կառուցման ծախսերը, նա Լոնդոնից պահանջում է իր վերահսկողության տակ վճռել դրանք: Սակայն Հոնգ-Կոնգի չինացիները գտել են ելքը Լոնդոն-Պեկին լարվածությունից դուրս մնալու. նրանք երեկ հայտարարեցին, թե օդանավակայանի կառուցման համար իրենք քիչ վարկ կվերցնեն, փոխարենը վաճառքի հանելով շրջակա հողամասերը: ■

Ռուսաստանը Կուբայից հանում է վերջին զորամասը

Մոսկվայի ու Հավանայի միջեւ համաձայնություն կայացավ 1600 հոգիանոց վերջին մոտորացված զորամասը հանելու: 1962 թ. խորհրդային հրթիռներիտագնաժի օրերից այդ զորամասը ծառայում էր կղզում: Զորամասի դուրսհանումը մի նոր ապացույց է երկու երկրների միջեւ օրեցօր սառելուծվող հարաբերությունների: ■

digitised by A.R.A.R.@

Վահան Բայբուրդյանն Իրանում Հայաստանի գործերի հավատարմատար

Դեսպանությունը կգործի սեպտեմբերի վերջին

Առաջիկա օրերին Երեւանից Թեհրան կմեկնի Հայաստանի արտգործնախարարության պատվիրակությունը, որի կազմում կլինեն Իրանում Հայաստանի Հանրապետության գործերի հավատարմատար Վահան Բայբուրդյանը, արտգործնախարարության Իրանի ենթաբաժնի վարիչ Գրիգոր Առաքելյանը եւ նույն ենթաբաժնի 2-րդ քարտուղար Արա Պապյանը:

Նախատեսվում է, որ Հայաստանի հավատարմատարն իր լիազորությունների մասին վկայող Րաֆֆի Հովհաննիսյանի ուղերձը կհանձնի Իրանի արտգործնախարար դոկտոր Ալի Աքբար Վելայաթիին: Տեղեկացնենք, որ պրն. Վահան Բայբուրդյանը իրանագետ է, նախկինում աշխատել է Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտում որպես գիտական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր: Ծնվել է 1933 թ., Ախալցխայում: 1951-ին ավարտել է Երեւանի Խրիմյան Հայրիկի անվան միջնակարգ դպրոցը, 1957-ին՝ ԵՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի արեւելյան (իրանական) բանասիրության բաժինը: Աշխատել է Հայաստանի ԳԱ արեւելագիտության սեկտորի իրանական բաժնում, 1975 թ. պաշտպանել դոկտորական թեզ, 1977-ին նրան շնորհվել է ընդհանուր պատմության գծով պրոֆեսորի կոչում: Պրն. Բայբուրդյանը միջնադարյան Իրանի մասնագետ է:

Հավատարմատարի առաջիկա ծրագրի մեջ կմտնի ծանոթությունը օտարերկրյա դիվանագիտական ներկայացուցչությունների հետ: Նրա հետ առայժմ կաշխատեն Արա Պապյանը եւ արդեն Թեհրանում գտնվող հյուպատոսական հարցերի պատասխանատու Լեւոն Աբրահամյանը:

Հայաստանի դիվանագիտական աշխատակազմի համար Թեհրանի հայ համայնքի բոլոր ուժերի կողմից արդեն նախապատրաստվել են շենքային համապատասխան հարմարություններ: Դեսպանատան ծախսերը, ներառյալ դիվանագետների աշխատավարձի մի մասը, կփակվեն վիզաների համար կատարվող մուծումներից գոյացած գումարներով: ■

Ի՞նչ է նախատեսվում Բիշքեկում

Հավանական է Կոզիրեւը կրկին կայցելի Հայաստան

Ինչպես արդեն հաղորդել էինք, Բիշքեկում կայանալիք բարձր մակարդակի հանդիպումը հետաձգվել է: Սակայն այդ հանդիպման նախապատրաստական աշխատանքները սկսվել էին դեռ օգոստոս ամսին, որի ընթացքում մշակվել էր Բիշքեկի գագաթաժողովի օրակարգը: Հայաստանի Հանրապետության կողմից այդ հանդիպումներին մասնակցել էին արտգործնախարարի առաջին տեղակալ Արման Կիրակոսյանը եւ նախարարության ԱՊՀ երկրների բաժնի վարիչ Ալեքսանդր Թադեւոսյանը:

Ներկայացնելով առաջին հանդիպման արդյունքները, պրն. Կիրակոսյանը նշեց, որ կարեւորագույն խնդիրը ԱՊՀ կանոնադրության պատրաստումն էր եւ կոլեկտիվ ռազմական անվտանգության մեկնակետը: Վերջինիս քննարկման ժամանակ ելույթ է ունեցել նաեւ Հայաստանի փոխարտգործնախարարը եւ քննադատելով ներկայացվածը՝ առաջարկել է ստեղծել նոր մեկնակետ: Ներկայացվել է նաեւ ԱՊՀ քարտուղարություն ստեղծելու հարցը, սակայն դրա անհրաժեշտությունը նույնպես մերժվել է, քանի որ, ըստ այդ քարտուղարության ունեցած իրավասությունների, եթե քննարկվող եւ ընդունվող որեւէ հարցի նկատմամբ պետություններից որեւէ մեկը դեմ է, ապա չի կարող պաշտպանել իր շահերը:

Հայկական կողմն առաջարկել է աշխատել կանոնադրության վրա: Հայաստանի արտգործնախարարությունում այդ աշխատանքը իրականացրել են իրավաբանական բաժինը եւ ԱՊՀ բաժնի վարիչ Ալեքսանդր Թադեւոսյանը: Իր հերթին, պրն. Թադեւոսյանը նշեց, որ կանոնադրության մեկնակետի հիմքում ընկած է նաեւ Հայաստանի առաջարկած տարբերակը: Այսինքն, սկզբնական տարբերակում տրվել է, որ ԱՊՀ-ն կարող է դիտվել որպես միջազգային իրավունքի սուբյեկտ, սակայն հայկական կողմը պնդել է, որ միջազգային իրավունքի սուբյեկտ կարող են դիտվել ԱՊՀ կազմում գտնվող անկախ պետությունները, բայց ոչ ԱՊՀ-ն որպես այդպիսին:

Սուր բանավեճեր են տեղի ունեցել հատկապես կանոնադրությունը մշակող փորձագետների խմբի աշխատանքների ընթացքում: Բելառուսի եւ Թուրքմենստանի ներկայացուցիչները հայտարարել են, որ ընդունելով որոշումներ, անկախ իրենց կամքից կարող են ներքաշվել մի կոնֆլիկտի մեջ, որն իրենց շահերից չի բխում: Բանավեճից հետո մասնակիցները եկել են այն եզրակացության, որ Թուրքմենստանի եւ Բելառուսի մտավախությունները որեւէ հիմք չունեն:

Ի դեպ, խորհրդակցություններին երկարատեւ ընդմիջումից հետո մասնակցել է Մոլդովայի պատվիրակությունը, որն այդ բացակայությունն ստացել է իրենց արտգործնախարարի համապատասխան հայտարարությունը հրապարակելուց հետո: Խոսակցություններ են եղել նաեւ, որ փորձագետների որոշ խմբերի աշխատանքներին մասնակցել են նաեւ ադրբեջանցիները:

Այն հարցին, թե ինչպե՞ս է պրն. Թադեւոսյանը վերաբերվում Ադրբեջանի ԱՊՀ մտնելու հնարավորությանը, նա պատասխանեց, թե դրական պետք է վերաբերվել այդ փաստին, բայց այնպես, որ ԱՊՀ մտնելու եւ դուրս գալու ընթացքը չվերածվի մանկական խաղի: Հիշենք, որ ԱՊՀ մասին պայմանագիրը ստորագրել են 11 հանրապետություններ: Իսկ Ադրբեջանը, որ ստորագրել էր Մինսկի համաձայնագիրն ու Ալմա-Աթայի հռչակագիրը, որոշ ժամանակ անց դուրս է եկել այդ ընթացքից՝ հայտարարելով, որ չի մասնակցում ԱՊՀ ընթացքին:

Այժմ, եթե կրկին նրա մասնակցության հարցը բարձրացվի, նախ պետք է հստակ որոշվի, թե ինչպիսի պայմաններ են ներկայացվում ԱՊՀ անդամներին: Դրան զուգահեռ, Հայաստանը պետք է պնդի, որ ամենայն խստությամբ դրվի միջազգային հարաբերություններում բռնություն չկիրառելու եւ ուժի դիրքերից հանդես չգալու քաղաքականությունը: Մենք նաեւ ԱՊՀ երկրներից պետք է պահանջենք, որպեսզի դադարեցվի ռազմական կոնֆլիկտը, բանակցությունների միջոցով անցնենք հարցի խաղաղ կարգավորմանը: Եթե մենք իսկապես իրար նկատմամբ տրամադրված անկախ պետությունների համագործակցություն ենք, ապա այս դեպքում ԱՊՀ-ն իրեն կրավորական է պահում:

Այդ կապակցությամբ պրն. Թադեւոսյանը նշեց, որ շատ են սպասելիքները հատկապես Բիշքեկի հանդիպումից, որ թերեւս պատասխան կտրվի մի հարցի. ԱՊՀ-ն կմշակի՞ այն մեխանիզմները, որոնք վերջ տան երկրի անիշխանությանը ու ապահովեն համակարգված գործողությունները: Բացի դրանից, 13 հարց կքննարկեն պետությունների ղեկավարները եւ 19 հարց՝ կառավարությունների ղեկավարների խորհուրդը: Գլխավորը թերեւս կլինի համակարգող տնտեսական խորհրդի ստեղծումը: Կքննարկվեն ռազմական բախումների շրջանում տուժած ազգաբնակչությանը օգնություն ցուցաբերելու ծրագիրը, աշնանային-ձմեռային ժամանակաշրջանում էլեկտրաէներգիայի եւ վառելիքի ապահովման համակարգման հարցերը, բռնագաղթված անձանց, ազգային փոքրամասնությունների եւ ժողովուրդների իրավունքների վերականգնման, տարբեր հյուպատոսական համաձայնագրերի, ԱՊՀ տարածքում առանց հրավերի քաղաքացիների ազատ տեղափոխման հետ կապված հարցերը: Տարբեր մակարդակի հանդիպումներում պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել, որ Բիշքեկում Հայաստանը դիվանագիտական հարաբերություններ կհաստատի Թուրքմենստանի եւ Ղրղզստանի հետ: Իսկ Ռուսաստանի արտգործնախարարության ԱՊՀ դեպարտամենտի տնօրեն Վադիմ Կուզնեցովը Հայաստան այցելելու հրավերին պատասխանել է, թե այն տեղի կունենա Բիշքեկից հետո, երբ արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւը այցելի Հայաստան:

Պատրաստեց ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆԸ

Հայերն ընդլայնում են Լաչինի միջանցքը

Ինչպես հայտնի դարձավ «Նոյյան տապան»-ին, Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հաղորդագրություն է տարածել, թե իբր «հայկական զինված կազմավորումները փորձում են ընդլայնել Լաչինի միջանցքը»: Սակայն, ինչպես շարունակում են պնդել նույն աղբյուրները, միջանցքը գտնվում է ադրբեջանական բանակի վերահսկողության տակ: Այս անհայտ կեղծիքը միմիայն մի նպատակ ունի՝ խաբել սեփական ժողովրդին ընդհանուր «հաղթական» կեցվածքը պահպանելու համար: ■

Հայաստանը պաշտոնապես դիմել է դիտորդներ ուղարկելու խնդրանքով

Նախագահի ապարատին մոտ շրջանակներից «Նոյյան տապանին» հաղորդեցին, որ օրերս Հայաստանը պաշտոնական նամակներ է հղել դիտորդներ ուղարկելու խնդրանքով: Նրանք պետք է տեղակայվեն հայ-ադրբեջանական սահմանի հայկական կողմում: Դա միակողմանի նախաձեռնություն է, որին չի աջակցել Ադրբեջանը: Նամակներ են ուղարկվել 6 հասցեներով՝ Ռուսաստան, Ուկրաինա, Բելառուս, Ղազախստան, Արաբական երկրների լիգա եւ Իսլամական համաժողով կազմակերպություն: ■

Էթիբար Մամեդովը սպառնում է

Ադրբեջանի Ազգային անկախության կուսակցության նախագահ Էթիբար Մամեդովը «7 օր» թերթին տված հարցազրույցում հայտարարել է, որ իր ձեռքի տակ են գտնվում հանրապետության մի շարք բարձրաստիճան ղեկավարների արտասահմանյան բանկերում ունեցած անձնական հաշիվների համարները: Նա հայտարարել է նաեւ, որ ինքը պատրաստ է հրապարակել դրանք: Հայտարարությունը կապված է այն բանի հետ, որ Ադրբեջանի ներքին գործերի նախարար Իսկանդեր Համիդովը մի շարք ձեռնարկությունների ղեկավարներին մեղադրել է այն բանում, որ վերջիններս արտասահմանյան բանկերում պահում են իրենց ձեռնարկությունների վալյուտան: Մամեդովը հայտարարել է, որ եթե ինքը լիներ պետության գլուխ, այդպիսի ղեկավարներին կպարգեւատրեր, որովհետեւ նրանք ժամանակին վալյուտան չեն փոխանցել նախկին ԽՍՀՄ արտտնտբանկ եւ այդպիսով հանրապետության համար պահպանել են այն: Միայն Բաքվի նավթավերամշակման գործարանի արտասահմանյան բանկային հաշվում այժմ կա 97 միլիոն դոլար: ■

Ադրբեջանը մթերք է ներմուծում

Ինչպես հայտնում է Ադրբեջանի վիճակագրության գլխավոր վարչությունը, ներկայումս Ադրբեջանում արտադրվում է օգտագործվող հացահատիկի 30, մսի՝ 43, իսկ կարտոֆիլի՝ 42 տոկոսը: Ընդհանուր առմամբ, 18 հիմնական գյուղատնտեսական մթերքներից 12-ը Ադրբեջանը ներմուծում է: ■

Հեյդար Ալիեւ. Վառելիք չկա, մթերք չկա

Նախիջեւանի Գերագույն մեջլիսի նախագահ Հեյդար Ալիեւը հայտարարեց արտակարգ իրադրության մասին, որ ստեղծվել է վառելիքի եւ մթերքի պակասի պատճառով: «ԻԹ»-ին տված հարցազրույցում Ալիեւը հայտնեց, որ հանրապետությունում չկա ոչ վառելիք, ոչ էլ մթերք Հայաստանի կողմից Նախիջեւանի հինգամսյա շրջափակման պատճառով: Նրա խոսքերով, Նախիջեւանում մնացել է երկու օրվա ալյուր: «Ինքնավար հանրապետությունը ծայրը ծայրին է հասցնում Թուրքիայից եւ Իրանից եկող մարդասիրական օգնության շնորհիվ», ասաց Ալիեւը: Նա նշեց, որ ինքնավար հանրապետությունը պատրաստված չէ ձմռանը, որը տեղական հասկացությամբ «լինելու է դաժան»: ■

Գերմանիան վերաորակավորելու է Հայաստանի մասնագետներին

Հայ-ղազախական հանդիպումներ Ալմա-Աթայում

Օրերս Ղազախստանի մայրաքաղաքից Երեւան վերադարձավ Հայաստանի արտգործնախարարության ԱՊՀ բաժնի միջինասիական երկրների պատասխանատու Արամ Գրիգորյանը: Վերջինս, ինչպես նաեւ նրան ընկերակցող բարձրագույն կրթության եւ գիտության նախարարության վարչության պետ Հովիկ Նալբանդյանը սեպտեմբերի 7-11-ը մասնակցել են Գերմանիայի Ֆեդերատիվ Հանրապետության արտգործնախարարության եւ Ղազախստանի պետական կոմիտեի հրավիրած խորհրդակցություններին, որոնք նվիրված էին ԱՊՀ երկրներում եւ Վրաստանում տարվող տնտեսական քաղաքականության աջակցությանը եւ տնտեսության բնագավառում ղեկավար կադրերի ու մասնագետների վերապատրաստմանը:

Պրն. Գրիգորյանը նշեց, որ բանակցությունները ընթանում էին ինչպես բոլոր մասնակից երկրների, այնպես էլ Գերմանիայի հետ: Այդ ընթացքում Հայաստանի ներկայացուցիչը փաստել է, որ կադրերի պրոֆեսիոնալ մակարդակի բարձրացման գործը թերեւս ավելի կարեւոր է, քան մարդասիրական որեւէ այլ օգնություն: Ըստ որում, ծախսերի մի մասը հոգալու են գերմանացիները: Ըստ պայմանավորվածության, գերմանացիները վերաորակավորելու են դիվանագիտության, արդարադատության, գյուղատնտեսության, տնտեսության կառավարման բնագավառի մասնագետներին: Հայկական պատվիրակությունն առաջարկել է, որ դասընթացները տարվեն ոչ միայն Հայաստանում, այլեւ ընդգրկեն այնպիսի մարզկանց, որոնք հետագայում իրենք ուսուցանեն տեղի կադրերին: Մի խոսքով, մի քանի ամիս անց կսկսվեն այդ դասընթացները, որոնք կանցկացվեն եւ մեզ մոտ, եւ Մոսկվայում, եւ Գերմանիայում: Գերմաներենի իմացությունը պարտադիր է:

Այցը նվիրված էր նաեւ հայ-ղազախական հարաբերություններին եւ տեղի հայ համայնքին: Դեռ օգոստոսի վերջին մեր պատվիրակությանն էր հանձնվել Ղազախստանի արտգործնախարար Թ. Սուլեյմանովի նամակը՝ հասցեագրված Րաֆֆի Հովհաննիսյանին, որով առաջարկվում էր նամակների միջոցով դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատել: Այս անգամ ղազախական կողմին է հանձնվել Հայաստանի արտգործնախարարի նամակը, եւ օգոստոսի 27-ի ամսաթվով դիվանագիտական հարաբերություններ են հաստատվել երկու երկրների միջեւ: Խոսելով Ղազախստանի քաղաքական կացության մասին, պրն. Գրիգորյանը նշեց, որ դա ԱՊՀ այն հանգիստ հանրապետություններից մեկն է, որտեղ պահպանվել են նախկին Խ. Միության կառույցները: Իշխանություններն ամեն կերպ խոչընդոտում են մասնավոր սեփականության տարածմանը, որն էլ տեղի ընդդիմության հիմնական պահանջներից մեկն է:

Նրա կարծիքով, Ղազախստանի պայմաններում նման քաղաքականությունն արդարացված է: Ղազախստանը միջինասիական հարուստ պետություններից է, եւ նրա շուկան շատերին է հետաքրքրում: ԱՄՆ-ը, որ ցանկանում էր Թուրքիայի միջոցով մտնել ղազախական շուկա, տեսնելով, որ վերջինս չի համապատասխանում այդ դերին, այժմ փորձում է դա անել Իսրայելի միջոցով: Ղազախստանի վարչապետ պրն. Տերեշչենկոն այդ օրերին գտնվում էր Իսրայելում:

Արդեն բացվել է Ալմա-Աթա-Թել Ավիվ ուղերթը: Ղազախստանում ապրում է շուրջ 18 հազար հայ, որից 2500-ը՝ Ալմա-Աթայում: Հայեր կան նաեւ Կոկչետավ, Կարագանդա, Ակտյուբինսկ, Աքսու քաղաքներում: Այժմ Ալմա-Աթայում Ստեփան Սարգսյանի գլխավորությամբ գործում է հայկական մշակութային միությունը: Բացվել է հայկական կիրակնօրյա դպրոց, քաղաքի իշխանությունները հողատարածք են հատկացրել միությանը՝ շենք կառուցելու համար:

Ըստ էության, հայերը քաղաքականապես ապահով են, թեեւ եղել են դեպքեր, ներքին սփյուռքին հատուկ ընդհանուր տագնապ, որից հետո որոշ հայեր հեռացել են Ռուսաստան:

Ղարաբաղյան խնդրում Ալմա-Աթայում մշակված էր մեկ դիրքորոշում՝ կրակի դադարեցում, առանց որի գործընթացն առաջ չի գնա:

Ա. Հ.

Հայաստանում եթեր կհեռարձակվեն Լեռնային Ղարաբաղի հեռուստատեսային հաղորդումները

Մոտ ժամանակներս Հայաստանի բնակիչները կծանոթանան ԼՂ հեռուստածրագրերին:

Ինչպես ասաց «Սնարք»-ի թղթակցին ԼՂՀ հեռուստառադիոպետկոմի փոխնախագահ Վարդգես Բաղիրյանը, պայմանավորվածություն է ստորագրվել ԼՂ եւ Հայաստանի հեռուստատեսությունների ղեկավարների միջեւ, որպեսզի Արցախի հեռուստածրագրերը տեսագրված ցուցադրվեն Հայաստանում:

Բաղիրյանը նշեց, որ Հայաստանի գործընկերներն օգնել են իրենց նոր ստուդիա ստեղծելու գործում: Հարկ է նշել, որ ԼՂ հեռուստապետկոմին ռմբակոծություններն ու հրետակոծությունները տասնյակ միլիոնների վնաս են հասցրել: ■

digitised by A.R.A.R.@

Էկոլոգիական աղետը կանխելու ելքը վճարովի բնօգտագործման անցնելն է

Գանձումների չափը ծիծաղելիորեն փոքր է, գտնում են Հայաստանի կանաչները. Որտեղի՞ց այդքան փող, արտադրանքը թափված է պահեստում, ասում են տնօրենները

Մարդկային հասարակության լավագույն կառուցվածքային տարբերակը որոշելու համար բավական է քննության առնել տվյալ հասարակության կենսագործունեության տարածքի էկոլոգիական դրությունը: Այս տեսանկյունից մոտենալիս մեր հասարակարգը լավագույն բնորոշումը ստանալուց դեռ շատ է հեռու: Հանրապետության էկոլոգիական վիճակը աղետալի է՝ այսպիսին է բնության եւ շրջակա միջավայրի պահպանության նախարարության աշխատողների եզրակացությունը, եւ բոլորովին պետք չէ ենթադրել, թե այնտեղ միայն հոռետեսներ են նստում: Մի փոքր խորանալով բնապահպան խնդիրների ոլորտ, նման եզրակացության կհանգի այդ հարցում պայծառ լավատեսությամբ համակված ամեն ոք:

Էկոլոգիական աղետ, բնական միջավայրի ծայրահեղ աղտոտում, բնօգտագործման տարրական կուլտուրայի բացակայություն՝ սա է պատկերը: Բնության եւ շրջակա միջավայրի պահպանության նախարարության կողմից ճիգեր են գործադրվում վիճակը փոքր-ինչ շտկելու համար: Սակայն մի խումբ մասնագետների խանդավառությանն ու հույսին հանձնված այս ոչ դյուրին խնդիրը հեշտ լուծելիներից չէ: Այդ խնդրի լուծման ճանապարհին ուզում ենք հավատալ, որ խոշոր քայլ է կառավարության այս տարվա ապրիլին ընդունած «բնօգտագործման եւ շրջակա միջավայրի աղտոտման համար վճարներ սահմանելու մասին» որոշումը: Կառավարության նախաձեռնությամբ (Ռուսաստանում նման որոշում ընդունվել է 1991 թվին) ընդունված այս որոշումը ներառում է բնօգտագործման եւ շրջակա միջավայրի աղտոտման համար հիմնարկ-ձեռնարկություններից վճարների գանձում: Բացի այդ նախատեսվում է գործողության մեջ դնել վճարովի բնօգտագործման հաշվետվության ձեւեր եւ ստեղծել բնության պահպանության հանրապետական ֆոնդ:

Որոշման պարզաբանման եւ կատարման մեխանիզմների հետ ծանոթանալու նպատակով եղանք վերոհիշյալ նախարարությունում: Տնտեսական բաժնի պետ Նորիկ Հունանյանը բացատրեց, որ նախկինում բնության աղտոտման համար նախատեսված տուգանքները խորհրդանշական բնույթ էին կրում եւ պատժամիջոցներ բոլորովին չէին գործում: Այժմ դրանք փոխարինվում են իրական գանձումներով կապված արտանետած թափոնների քանակի հետ:

Որոշումը դեռեւս ընթացքի մեջ է, մեթոդների ու սկզբունքների վերջնական հաստատում տեղի չի ունեցել, որոշ հապաղումով է գործում ֆինանսների նախարարությունը: Վերջին ճշտումներից հետո արդյունաբերական ձեռնարկություններին մեթոդական ցուցումներ կտրվեն բնօգտագործման ձեւերից օգտվելու մասին: Ապա ձեռնարկությունները պետք է լրացնեն համապատասխան փաստաթղթեր՝ բնօգտագործման, այսինքն՝ ջրի, շինանյութերի, օգտակար հանածոների օգտագործման հետ կապված: Հարկային տեսչությունը պետք է իրականացնի գանձումը: Հսկողությունը դրված է ջրմուղ-կոյուղու, Հայարդշինանյութերի միավորման, բնակարանային կոմունալ տնտեսության վրա՝ յուրաքանչյուրն իր ոլորտում: Վերահսկող օղակը, հաշվի առնելով, որ անպայման կլինեն տվյալները միտումնավոր թաքցնելու դեպքեր, լինելու է նախարարությունը: Վճարումներից գոյացած գումարները բաշխվելու են շրջանային խորհուրդների բյուջեների, նախարարության բնապահպան ֆոնդի եւ պետական բյուջեի միջեւ: Բաշխման տոկոսային հարաբերությունը դեռ ճշտված չէ: Այս բոլոր գումարները ուղղվելու են բնապահպան միջոցառումների իրականացմանը:

Նախարարության բնապահպան ֆոնդը նախատեսվում է ծառայեցնել էկոլոգիական լայն ծրագրերի իրականացմանը: Ֆոնդից վարկեր կամ ուղղակի գումարներ պիտի տրամադրվեն էկոլոգիական ծրագրեր ունեցող ձեռնարկություններին: Կամ ասենք որեւէ հետաքրքիր նախագիծ կա մշակված, որը տեղական արդյունաբերողները դժվարանում են ընդունել: Նախարարությունը կֆինանսավորի նախագիծը եւ, դրա ներդրումից ու շահույթ բերելուց հետո տրամադրված վարկը ետ կգանձվի: Այս առթիվ բնության եւ շրջակա միջավայրի պահպանության նախարարության հանրապետական տեսչության պետ Լյուդվիգ Նազարյանը բերեց Վանաձորի «Ռուբին» գործարանի օրինակը: Գործարանի կարիքի արտադրության հետ կապված Սանկտ-Պետերբուրգի ինստիտուտներից մեկում պատվիրվել էր նախագիծ, որի նախագծա-հաշվարկային փաստաթղթերում ստանալուց հետո բազում սխալներ ու թերություններ հայտնաբերվեցին: Նույն աշխատանքը պատրաստակամություն հայտնեցին կատարել Երեւանի տեղեկատվության ինստիտուտի մասնագետները, որոնց առաջարկած տարբերակը ավելի էժան էր, ավելի պակաս էներգատար ու պակաս թվով աշխատողների համար նախատեսված: Սակայն գործարանի ղեկավարությունը կանխակալ կարծիք ուներ Հայաստանում ստեղծվող ամեն ինչի նկատմամբ եւ հրաժարվում է նոր նախագծից: Նախարարությունը սեփական ֆինանսական միջոցներ ունենալու դեպքում ինքը կվճարեր աշխատանքները եւ կներդներ նախագիծը: Արդյունքում կշահեին բոլորը եւ առաջին հերթին կենսոլորտը:

Որոշումն նման հնարավորություն նախարարությանը կընձեռնի: Սակայն, ինչպես նշեց պրն. Հունանյանը, որոշումը ունի նաեւ հակառակորդներ: Որոշ մասնագետներ այն ավելորդ են համարում, գտնելով, որ գանձման կարգը պիտի մտներ հարկման օրենքի մեջ նախատեսված կարգով: Ինչեւէ, որոշումը կոչված է սանձելու բնօգտագործումը չարաշահողներին եւ բնությունը աղտոտողներին: Այն կհամոզի, որ ավելի ձեռնտու է սահմանափակ ծախսերով առողջացնել արտադրությունը, նվազեցնել արտանետումները, սարքավորումներ գնել թափոնազերծ արտադրություն ծավալելու համար, քան միլիոնների հասնող անտեղի ու անվերջանալի տուգանքներ մուծել, թեեւ նախարարությունում նաեւ կանխատեսում են արդյունաբերական ձեռնարկությունների ֆինանսական անկարողությունը որոշմանը ենթարկվելու համար, սակայն ամեն ինչ պիտի արվի, որ այն կյանքի կոչվի:

Որպեսզի ասվածը ավելի հիմնավոր հնչի, բերենք բնօգտագործման համար նախատեսվող վճարների աղյուսակից մի քանի տվյալներ: 1 խմ հանքային ջրի արդյունաբերական նպատակով օգտագործման համար նախատեսվում է գանձել 1200 ռ., բուժական նպատակներով օգտագործման համար՝ 600, պղնձի հանքաքարի մեկ տոննայի համար՝ 0.28, ոսկու հանքաքարի մեկ գրամի համար՝ 20, 1 խմ գրանիտի համար՝ 20 ռուբլի եւ այլն: Օդային ավազան արտանետվող վնասակար նյութերի համար նախատեսվում է՝ 1 տ. ազոտի օքսիդների համար՝ 75, ծծմբաջրածնի համար՝ 600, կապարի համար՝ 10000, ֆենոլի համար՝ 1000 ռուբլի եւ այլն: Ծրագրվում է արժեզրկման գործակցի կիրառում, գումարների չափերի վերանայում, հնարավոր է նաեւ թույլատրելի չափերի գերազանցման հետ գումարների չափերի աճ եւս կիրառվի:

Պարոն Նազարյանը մեր խնդրանքով բերեց մթնոլորտային արտանետումների չափերը առավելապես գերազանցող ձեռնարկությունների ոչ լրիվ ցանկը (որոշումը նախ առանց պիտի հարվածի). Երեւանի ՋԷԿ, «Նաիրիտ» ԳԱՄ, «Պոլիվինիլացետատ» միավորում, քիմռեակտիվների գործարան, «Հայէլեկտրո» միավորում, տեղական շինանյութերի կոմբինատ (գաջի հին գործարան), գաջի նոր գործարան, ռետինատեխնիկական իրերի գործարան, «Հայքիմմեքենա» միավորում, Վանաձորի «Ռուբին» գործարան, «Արարատցեմենտ» միավորում, Հրազդանի ցեմենտի գործարան, Հրազդանի ՀԷԿ, լեռնահանքային արդյունաբերության ձեռնարկություններից՝ Ագարակի, Քաջարանի, Կապանի կոմբինատներ, Վանաձորի մորթու-մուշտակի ֆաբրիկա, բոլոր քաղաքների կոյուղու ցանցերը եւ այլն:

Արտանետումների չափի վրա, նշեց պրն. Նազարյանը, բացասաբար է անդրադառնում արդյունաբերության ընդհատումով աշխատելը: Դրանք խիստ պակասում են քիմիական արտադրության ռիթմիկ աշխատելու դեպքում, որն անհնար է դառնում հատկապես ձմռան մոտենալու հետ կապված: Սակայն հանրապետության էկոլոգիական վիճակի դինամիկան ուսումնասիրելիս նկատվեց արտանետումների նվազում՝ կապված վերջին տարիների արտադրությունների կրճատման եւ նոր տեխնոլոգիաների, սարքավորումների տեղադրման հետ:

Այս որոշման կապակցությամբ պաշտոնական կարծիքը ներկայացնելուց հետո որոշեցինք դիմել հանրապետության կանաչների կազմակերպությանը, էկոլոգիական պայքարի նվիրյալներին: Հակոբ Սանասարյանը ողջունելով որոշման ընդունման փաստը, խիստ բացասաբար արտահայտվեց գանձումների չափերի մասին՝ դրանք ծիծաղելիորեն քիչ անվանելով: Որոշման անհրաժեշտությունը հանրապետությունում վաղուց կար, բայց վճարումների չափերը մեր իրական կյանքից պիտի բխեին, բացատրեց պրն. Սանասարյանը: Նա նշեց, որ նախատեսվում է որոշումը վերանայել եւ առկա թերությունները շտկել, դրանից հետո միայն դրա կիրառումը հնարավոր կդառնա եւ արդյունավետ:

Որոշման առթիվ մթնոլորտային արտանետումների չափերը գերազանցող ձեռնարկությունների կարծիքը իմանալու նպատակով դիմեցինք նաեւ ռետինատեխնիկական իրերի գործարանի տնօրեն Առաքելյանին: Վերջինս որոշմանը ծանոթ չէր, իսկ ծանոթանալուց հետո կասկածեց դրա իրականացման հնարավորություններին: «*Նախ, ինչպես պիտի տեղական խորհուրդները տնօրինեն մեզնից գանձվելիք միջոցները: Ես կասկածում եմ, որ դրանք էկոլոգիական նպատակների կծառայեն, ասաց տնօրենը, բացի այդ, մեր արտադրանքն այժմ լցված է պահեստներում, չենք կարողանում այն իրացնել, եկամուտ չունենք աշխատավարձ տալու համար, որտեղի՞ց պիտի այդ տուգանքները վճարենք*»:

ԱՐՄԻՆԵ ՕՀԱՆՅԱՆ

«Օրենքը մեկ է բոլորի համար»

գտնում է Դ. Ասքաշյանի դատապաշտպանը

«*Չնայած իմ պաշտպանյալի նկատմամբ չեն կիրառվել ֆիզիկական ազդեցության միջոցներ, սակայն նրա ձերբակալումը տեղի է ունեցել իրավական նորմերի կոպիտ խախտումներով*», «Սնարկ»-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ հայտարարեց Հայաստանի ավիացիայի գլխավոր վարչության ղեկավար Դմիտրի Ասքաշյանի դատապաշտպան Տիգրան Ջանոյանը: Ինչպես արդեն հաղորդել էինք, օրերս ձերբակալված Դ. Ասքաշյանը մեղադրվում է պաշտոնական լիազորությունների գերազանցման մեջ:

Տիգրան Ջանոյանն ուշադրություն դարձրեց քրեական-դատավարության օրենսգրքից կատարված լուրջ խոտորումների վրա, որոնք տեղի էին ունեցել նրա պաշտպանյալի ձերբակալման ժամանակ: Նա նշեց, որ Հայաստանի քրեական դատավարության օրենսգրքի 111-րդ հոդվածի ոչ մի կետը հիմք չի տալիս սահմանափակել պաշտոնական հանցագործության մեջ մեղադրվող անձի ազատությունը: Ջանոյանը ավելացրեց նաեւ, որ պաշտպանյալին երեք օր պահել էին Ազգային անվտանգության պետական վարչության քննչական մեկուսարանում, ինչը ոտնահարում է քաղաքացու իրավունքները: Գործող օրենսդրության համաձայն, մինչեւ կալանքը ձերբակալվածները պետք է գտնվեն ժամանակավոր մեկուսարաններում: Երկու ամիս առաջ երկարատեւ ընդմիջումից հետո Դմիտրի Ասքաշյանը կրկին նշանակվել էր ավիացիայի գլխավոր վարչության պետ: Սակայն սեպտեմբերի 9-ին նրան, ինչպես նաեւ նրա չորս տեղակալներին, հրավիրել են նախարարների կաբինետ, ուր նրանց հաղորդել են զբաղեցրած պաշտոններից ազատելու մասին: Հենց այստեղ, կառավարության շենքում, առանց որեւէ հիմնավորման, նրանց ձերբակալել են: Դատապաշտպանի խոսքերով, միայն երրորդ օրն են Ասքաշյանին ներկայացրել ձերբակալման մասին արձանագրությունը: Իսկ գիշերվա ժ. 11-30-ին առաջին անգամ ենթարկել են հարցաքննության՝ չներկայացնելով ոչ մի մեղադրանք: Տիգրան Ջանոյանն այդ փաստերը որակեց անձի իրավունքների եւ անմեղության կանխավարկածի սկզբունքների խախտում: Թղթակցի այն հարցին, թե անցյալում ձերբակալվե՞լ են արդյոք կառավարական հիմնարկներ հրավիրված պաշտոնյաներ, դատապաշտպանն ասաց. «*Այո, սակայն դա տեղի է ունեցել ստալինիզմի ժամանակ, իսկ այսօր ժողովրդավարություն է*»: ■

200-210 հազար փախստական Հայաստանում

Ներկա դրությամբ Հայաստանում են գտնվում 180-200 հազար փախստական Ադրբեջանից եւ մոտ 30 հազար՝ Ղարաբաղի հյուսիսային շրջաններից: Այդ մասին հայտնեց Խաչիկ Ստամբոլցյանը: 1988-90 թթ. Ադրբեջանից Հայաստան են եկել 250-260 հազար հայեր, որոնցից 30 հազարը տեղափոխվել է Լեռնային Ղարաբաղ, նույնքան էլ՝ Ռուսաստան եւ արտասահման: Ստամբոլցյանի խոսքերով, հիմա Հայաստանում են գտնվում 50 հազար ղարաբաղցիներ: Նրանց մեծամասնությունը եկել է Շահումյանի եւ Մարտակերտի շրջաններից: Մյուսները՝ կանայք եւ երեխաներ, դուրս են բերվել մարտերի գոտուց եւ տեղավորվել են Հրազդանի, Աբովյանի եւ Հայաստանի այլ շրջաններում:

«Սնարկ»

Նոր բեսթսելլեր հայերի մասին

Կանադահայ Հակոբ Խաչիկյանի եւ կանադացի Ժան Իվ Սուսիի համահեղինակած ֆրանսերեն վեպը՝ «Un Eté Sans Aube» («Մի ամառ առանց արշալույսի») մեծ հետաքրքրություն է առաջացրել Քվեբեկի նահանգի գրական շրջանակներում եւ որպես բեսթսելլեր արժանացել շքեղ նոր հրատարակության Club Quebec Loisirs հրատարակչության կողմից:

Վեպը առաջիկա շաբաթներին կունենա նոր հրատարակություն՝ այս անգամ Ֆրանսիայում, նոր ձեւավորումով:

Վեպը, որի գլխավոր հերոսներն են Մարոն եւ Վարդանը, ինչպես նաեւ Էմիլին եւ Օվիլյան, պատմությունն է Եղեռնի գողգոթան ապրած հայ մարդկանց, նրանց տառապության եւ օտար ափերում ապրած կյանքի: 700 մեծադիր էջերի վրա ներկայացվում է ցեղասպանության սարսափի դրամատիկ դեպքերի շղթան, մարդկանց ճակատագիրը, երբեմն բռնադատված սիրո պատմություններով:

Ծրագրված է փոքր էկրանների համար 15 ժամ տեւողությամբ բազմասերիանոց ժապավենի վերածել այն: ■

digitised by A.R.A.R.@

ՌԱՖԱՅԵԼ ԻՇԽԱՆՅԱՆ

Ե՞րբ պիտի լրջանանք

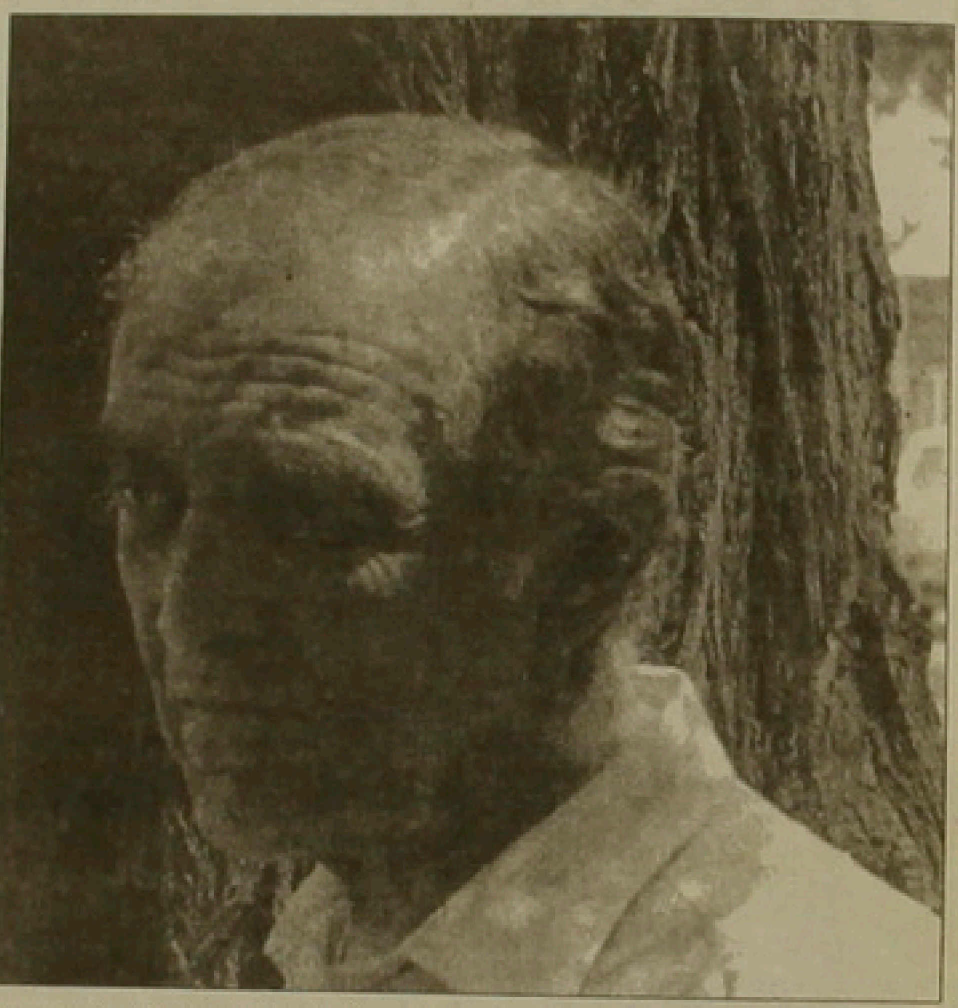

Ինքս ինձ հաստատ խոսք էի տվել քաղաքական հոդվածներ չգրել: Եւ բավական ժամանակ խոսքս պահում էի, մինչեւ պրն. Լ. Հախվերդյանի «Չեմ ուզում» հսկա հոդվածի ընթերցումը «Ազգ»ում (92 թ., 8): Այն զգալի չափով տողերիս հեղինակի դեմ է ուղղված, առանց անունս տալու:

Նախ ոճի մասին: Ճիշտ է ասված, որ ոճը ինքը մարդն է: Այս հոդվածը զարմացնում է հեղինակի մտածելակերպից տարբեր կարծիքներ ունեցող մարդկանց հասցեին գործածված կոպիտ, վիրավորական ոճականների առատությամբ՝ *ամբարտավան դրույթ, ծեր հերն անիծած, ցնորամիտ անխելք գլուխներ, խելքին փչածը դուրս տալ, վարժապետական, ծխական հայրենասիրություն, մանկամիտ, տխմար դիրքեր, սեւ գործ, բոզին բոզությունը գալիս է, էժան կարգախոս, սահմանափակ հայրենասիրություն, չափազանց պարզունակ, կարճամիտ ազգասիրություն, չափազանց անխոհամիտ* եւ այսպես շարունակ:

Այո, սա հեղինակի ոճն է:

Կարծեմ՝ պրն. Հախվերդյանն ուզում է ներկայանալ որպես քաղաքակիրթ մտավորական: Ասացեք խնդրեմ՝ ինչ քաղաքակրթություն կա իրենից տարբեր տեսակետներ ունեցողների հասցեին վերոհիշյալ եւ ուրիշ նման նվաստացուցիչ որակումներ տալու մեջ:

Բնականաբար, երբ նա ուրիշներին անվանում է ամբարտավան, անխելք, մանկամիտ, տխմար, ծխական, կարճամիտ ազգասեր եւ այլն, ինքն իրեն համարում է համեստ, խելացի, խելամիտ, գիտուն, ճշմարիտ, երկայնամիտ հայրենասեր եւ այլն: Խոսք որ հուզիչ համեստություն է:

Պրն. Հախվերդյանի ոճը մի այլ առանձնահատկություն էլ ունի. այն հագեցած է մարքսիստական անվանումներով՝ *դասակարգային հակասություններ, դասակարգային պայքար, կապիտալիզմ, սոցիալիզմ, սոցիալական անարդարություն* եւ այլն: Հասկանալի է, նա 37 տարվա կոմունիստ է (ըստ հանրագիտարանի) եւ սովոր է կոմունիստական անվանաբանությանը: Բայց բնավ հաճելի չէ, երբ այսօր կոմունիստի կամ նախկին կոմունիստի գրչի տակից դուրս են գալիս իրենց պահպանած, իրենցով արված ու սնված հասարակության հասցեին այպանումներ: Պրն. Հախվերդյանը գրում է «սոցիալիզմի սովետական մոդելի», «համաշխարհային հեղափոխության ցնորամիտ, ժողովուրդների ճորտության ու չքավորության դատապարտող, արյան հեղեղներ թափող գաղափարախոսության» դեմ, «խորհրդային բռնատիրությունն» է մերժում եւ այլն: Մի հարցնող լինի 37-ամյա կոմունիստական անցյալ ունեցողին՝ այդ «սովետական մոդելի», այդ «համաշխարհային հեղափոխության գաղափարի», «խորհրդային բռնատիրության» հենարանը ի՞նչն էր, ո՞վ էր: Պարզ է՝ կոմունիստական կուսակցությունը, նրա բոլոր անդամները, այդ թվում պրն. Հախվերդյանը: Ո՞չ ոք նրան չի ստիպել դառնալ կոմունիստ ու 37 տարի մնալ մարքսլենինյան եւ հենց միայն դրանով պաշտպանել ու փառաբանել ե՛ւ համաշխարհային հեղափոխությունը, եւ սովետական մոդելն ու արյան հեղեղները: Հիմա ո՞ւմ է մեղադրում: Առհասարակ մեր նախկին երդվյալ կոմունիստները շատ արագ «կաշիները փոխեցին», դարձան դաշնակ, ՀՀՇ-ական, ռամկավար, անկուսակցական եւ այլն ու սկսեցին քարեր գցել իրենց սնած կոմունիստական աղբյուրի մեջ: Գոնե զղջում հայտնեին: Իրավացի է Ա. Սոլժենիցինը. այդ նախկին կոմունիստներին որեւէ կերպ պատժելը սխալ կլինի, բայց նրանց էությունը պետք է լիովին բացահայտել, որպեսզի նրանք հրապարակում ընդունեն իրենց մեղքերն ու ապաշխարեն:

Պրն. Հախվերդյանը որքան էլ այսօր մերժի կոմունիստականությունը, նրա գրածներում մեկ էլ հանկարծ մի տեղից, մի այլ տեղից երեւում են «մարքսիզմ-լենինիզմի» կոտոշները: Օրինակ, անվանումներից բացի, այս հոդվածում նա գովաբանում է Ս. Շահումյանին, այն մարդուն, որ ասում էր՝ «Հանուն համաշխարհային հեղափոխության ու սոցիալիզմի թեկուզ ամբողջ հայ ժողովուրդը բնաջնջվի»:

Եւ վերջապես, նրա ոճի մեջ են «չեմ ուզում»ները՝ «անկախություն չեմ ուզում», «ժողովրդավարություն չեմ ուզում», այս չեմ ուզում, այն չեմ ուզում: Եղբայր, չես ուզում, մի՛ ուզիր: Կարիք կա՞ արդյոք մի մարդու այդ չուզածների շուրջ աղմուկ հանել:

Այս շատ մեծ հոդվածի քաղաքական բովանդակությունը երկու խոսքով հետեւյալն է՝ Ռուսաստանը մեր մշտական բարեկամն է, Թուրքիան՝ մեր մշտական թշնամին: Անշուշտ, նորություն չէ: Նույնիսկ բավական «մեծ» հնություն է: Այս 200 տարի է, ինչ մեր շատ այրեր ու տիկիններ այդ են ասել եւ այդպես մտածել, ու մենք այդ բանաձեւով ենք առաջնորդվել: Իհարկե, այդ նույն ժամանակաընթացքում հայերիս մեջ ուրիշ կարծիքներ էլ են եղել, բայց դրանք մնացել են ձայն բարբառոյ յանապատի: Առաջին հարցս է պրն. ընդդիմախոսիս եւ նրա բազում համախոհներին. մեր հարեւանները՝ վրացիները, ադրբեջանցիները, թուրքերը, պարսիկները այդ բանաձեւով չեն առաջնորդվել, այլ ղեկավարվել են աշխարհի բոլոր ազգերին ու պետություններին հայտնի՝ *«Չկա մշտական բարեկամ եւ մշտական թշնամի, այլ կա մշտական ազգային շահ»* դրույթով, որը պրն. Հախվերդյանն անվանում է ամբարտավան դրույթ: Հիմա նայենք մեր տարածքաշրջանի քարտեզին: Ուղղակի նայենք: Մենք, որ Ռուսաստանին մշտական բարեկամ ենք համարել եւ դրանով առաջնորդվել, ամենափոքրն ենք մնացել, ուղղակի մանրադիտակային, իսկ մեր հարեւանները, որոնք մշտական բարեկամի գաղափարը մերժել են, այսօր տարածքով էլ, դիրքով էլ մեզնից առավել են: Նրանցից յուրաքանչյուրը Հայաստանից մեծ է երեք կամ տասը, քսան անգամ: Ամեն մի քաղաքական դրույթի արժեքը որոշվում է նրա տված արդյունքով:

Պրն. Հախվերդյանը լավ կլիներ, երբ ավելի ուշադիր լիներ նաեւ Ռուսաստանի պատմության նկատմամբ, այդ պարագային նա կհասկանար, որ Ռուսաստանը երբեք չի առաջնորդվել մշտական բարեկամ եւ մշտական թշնամի ունենալու դրույթով, նա հենց սկզբից մերժելով մերժել է այն եւ ըստ քաղաքական իրադրության ու իր շահերի թելադրանքով բարեկամացել է նաեւ իր երեկվա թշնամիների հետ եւ հակառակը: Պրն. Հախվերդյանը, ինչպես եւ նրա համախոհները (կողմնորոշականները) պետք է մի պարզ ճշմարտություն նկատի ունենան, այն, որ Ռուսաստանը երբեք հայերին ու Հայաստանը իր մշտական բարեկամը չի համարել: Երբեք: Հիմար չէ:

Մեր պատմության քառուղիներն էլ քննելիս տեսնում ենք, որ երբ Հայաստանը մերժել է մշտական բարեկամ եւ մշտական թշնամի ունենալու գաղափարը՝ հզորացել է, մեծ պետություն է եղել: Հիշենք հայոց Արտաշեսյան հարստության ամբողջ շրջանը: Օրինակ, Տիգրան Մեծը նույնիսկ իր դաշնակից ու բարեկամ Պոնտոսի թագավորությանը լքեց ծանր պահին՝ հանուն Հայաստանի փրկության, նաեւ դաշնակցեց նախկին թշնամի Պարթեւստանի հետ, ավելի ուշ՝ իր ոխերիմ թշնամի Հռոմի հետ՝ դարձյալ հանուն Հայաստանի: Արշակ Երկրորդը մշտականները մերժելու նույն քաղաքականությունն էր վարում, եւ Հայաստանը մեծ ու հզոր երկիր էր: Բագրատունիներն ու Արծրունիները քանի դեռ առաջնորդվում էին մշտականներ չունենալու սկզբունքով, հզոր պետություններ ունեին, երբ բյուզանդական կողմնորոշման ցավով բռնվեցին, երկու թագավորություններն էլ կործանվեցին: Բյուզանդամոլներ Հովհաննես-Սմբատները, Վեստ Սարգիսները, Պետրոս Գետադարձները (այն ժամանակվա Հախվերդյանները) ասացին՝ Հայաստանի անկախություն *չենք ուզում*, բյուզանդական հովանի ենք ուզում, եւ Անին տվեցին «քրիստոնյա» Բյուզանդիային, սա էլ հանձնեց սելջուկներին: Իսկ երբ հայերի մեջ հաղթեր Վահրամ Պահլավունու՝ մշտական բարեկամը մերժելու գիծը, շատ հավանական է, որ հայերն Անին պահեին, եւ հետագա ամբողջ պատմությունն այլ կերպ ընթանար:

Կիլիկիայում քանի իշխում էր մշտական բարեկամ ու մշտական թշնամի չունենալու սկզբունքը, հայոց հզոր պետություն ունեինք, իսկ երբ հայերի մեջ գերիշխեց ֆրանսիական կողմնորոշումը (մշտական բարեկամի), Կիլիկիայի հայոց պետությունը կործանվեց: Նույնը կարելի է ասել Խամսայի մելիքությունների մասին. երբ հայերը Ռուսաստանը դարձրին մշտական բարեկամ, այդ նույն Ռուսաստանը վերացրեց մեր մելիքությունները:

Այսօրինակ անհամար փաստեր կան: Ի դեպ, այս մանրադիտակային Հայաստանն էլ, որ այժմ կա, մշտական բարեկամի բացակայությամբ, նրանից հույսը կտրելու շնորհիվ պահպանվեց: Երբ 1918-ի մայիսին հայերը ապավինեին «մշտական բարեկամին» (երրորդ ուժին)՝ կպարտվեին, ինչպես այդպիսի պարագաներում միշտ պարտվել են, եւ հակառակորդը Երեւանը կգրավեր, ու վերջ ամեն տեսակ Հայաստանին: Մեր բախտն էր, որ այս կողմերում երրորդ ուժ չկար եւ նրանից օգնություն ստանալու հույս էլ չկար: Այդպես եկավ Սարդարապատի հաղթանակը:

Պրն. Հախվերդյանը հարձակում է գործում իմ «Երրորդ ուժի բացառման օրենքը» հոդվածի դեմ: Գրում է, թե իբր այդ օրենքը «մեզ հանգեցրեց մենակության» եւ նման բաներ: Նախ «հանգեցրեց»-ը ճիշտ չէ, ապա հարգելի պարոնը, ըստ երեւույթին, չգիտի, որ ժամանակին Պ. Սիմոնյանն էլ, Մ. Օրմանյանն էլ, Ա. Մանուկյանն էլ եւ ուրիշներ ասել են՝ «Հայեր, մենք մենակ ենք, հույս մի դրեք ուրիշ պետությունների վրա»: Ուրեմն, ես առաջինը չեմ եւ իմ հոդվածը չէ, որ «հանգեցրել» է մենակության:

Իսկ «Երրորդ ուժի բացառման օրենքի» էությունը, պրն. ընդդիմախոս, բարեկամներ շահելն է նախ մեր հարեւանների շրջանում: Երբ մենք սին հույսեր՝ չկապեինք Ռուսական պետության եւ Արեւմուտքի հետ, 1914–15 թվականներին կամավորական խմբեր չէինք կազմի ռուսական եւ ֆրանսիական բանակների մեջ՝ ընդդեմ Թուրքիայի, եւ մեծ եղեռնից կարող էինք խուսափել: Երբ մեր հոգեբանության մեջ բացառեինք երրորդ ուժը (Ռուսաստան, Արեւմուտք) եւ մեզ մենակ զգայինք մեր հարեւանների հետ, չէինք հոխորտա նրանց դեմ, հաշտ կապրեինք, կդաշնակցեինք, կհզորանայինք, եւ, հավատացեք, երեք չորս անգամ ավելի մեծ Հայաստան կունենայինք այժմ: Ցավոք, չբացառեցինք երրորդ ուժը, հիմա էլ չենք բացառում, պրն. ընդդիմախոս: Եւ շարունակում ենք տուժել:

Պրն. Հախվերդյանն իրեն համարում է թումանյանագետ: Գուցե իրավունք ունի: Հետաքրքրական է, որ նա իր նախորդ հոդվածում («Խ.Հ.», 16.05.90 թ.) Թումանյանից քաղվածք էր բերել իբր անկախության դեմ: Նա էլ, ուրիշներն էլ Թումանյանից քաղվածքներ են բերում նաեւ իրենց ռուսական կողմնորոշում կոչվածը հիմնավորելու համար: Բայց բոլորն էլ համառորեն լռության են մատնում Թումանյանի հայտնի տեսակետը մեր հարեւանների հետ հաշտ եւ բարեկամաբար ապրելու մասին: Թումանյանն էր, որ գրեց մեր ու թուրքերի (ադրբեջանցիների եւ օսմանյան թուրքերի) մասին, որ նույն հող ու ջրի մարդիկ ենք, պետք է բարեկամ լինենք, նա էր, որ ասաց՝ երբ ուզում ենք Կովկասում ապրել որպես հայ, պետք է հաշտ լինենք մահմեդական հարեւանների հետ (որ ուրիշ ճանապարհ չկա), «Ժողովրդական իմաստությունն ասում է՝ մոտիկ հարեւանը լավ է, քան հեռու բարեկամը» (Հ. Թումանյան),– ահա ձեզ 3-րդ ուժի բացառման օրենքի էությունը: «Մի մարդու կամ տասը-քսան մարդու ճառերը, թեկուզ եւ կրակոտ, թեկուզ եւ Գլադստոնի: Բայց դա ինչ բան է: Դրա փոխարեն ես մեր հարեւաններից, հենց նույնիսկ տաճիկներից էնպես անհատներ առաջ կբերեմ, որ նույնիսկ Գլադստոնը մոռանաք» (Հ. Թումանյան): Սա էլ ժամանակակից Գլադստոնների (Նույկին, Քոկս եւ այլն) մասին:

Թող ներեն ինձ ընթերցողները, որ ստիպված եմ կրկին բերել Թումանյանի իմաստուն մի այլ խոսքը՝ ուղղված Հայաստանի Հանրապետության վարչապետ Ա. Խատիսյանին: «Եւ թող էդ մեծ ոգին (հայ ազգի հզոր ոգին) ու էդ անսահման հավատը (հայոց ապագայի նկատմամբ – Ռ. Ի.) զորավիգ լինեն նրա կառավարությանը, որ կարողանա ժողովրդին հանել էս ծանր ճգնաժամից եւ տանել հաղթանակներից ամենագեղեցիկը՝ եղբայրական սիրով տիրել հարեւան ժողովուրդների սրտերին՝ Հայաստանի երջանկության համար»: Սա է իսկական Թումանյանը: Մեծ բան չէ լինել թումանյանագետ, ամեն ընթերցող մարդ կարող է այդպիսին դառնալ, կարեւորը սիրո ու եղբայրության քարոզիչ Թումանյանի հետեւորդ լինելն է: Մեր այժմյան ղեկավարությունը բոլոր քայլեր է անում Թուրքիայի հետ հաշտվելու ուղղությամբ եւ անմիջապես ենթարկվում է հախվերդյանների եւ մարուխյանների հարձակմանը՝ «թուրքամետ», «թուրքական կողմնորոշում» եւ այլն: Պրն. Հախվերդյան, ըստ ձեր մտածելակերպի՝ Հ. Թումանյանը գերթուրքամետ է եղել:

Գիտեմ, որ մեր քաղաքական որոշ կուսակցություններ, գուցե նաեւ պրն. Հախվերդյանը կասեն՝ «Թումանյանը քաղաքական գործիչ չի եղել, նա քաղաքականությունից բան չէր հասկանում» եւ այլն: Շատ լավ, մի երկու միտք էլ բերեմ հայտնի քաղաքական գործիչներից եւ ոչ թե պահպանողական, այլ հեղափոխական: «Գիտեմ, որ հենց մեր շահերի համար, հենց հայ ժողովրդի ապագայի համար անհրաժեշտ է ստեղծվի մի կենցաղաձեւ Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ» (Ս. Վրացյան): «Մենք մեծապես պետք ունենք հարեւան Թուրքիայի բարեկամությանը, նույնիսկ՝ աջակցությանը: Ամեն մի՛ քայլ՝ թե այստեղ, թե արտասահմանում, որ հակառակ է մեր եւ թուրքերի մեջ բարեկամական կապեր հաստատելուն, կարող է ճակատագրական լինել մեզ համար» (նույնը), «Մեր հարեւանների անկախության պահանջը պիտի դառնա անկյունաքար մեր քաղաքական մտածողության: Պայքար հանուն Հայաստանի անկախության պիտի լինի միաժամանակ պայքար մեր հարեւանների համար ու նրանց հետ մեկտեղ» (Վ. Նավասարդյան), «Տարրական ողջամտությունը մեզի կըսէ, սակայն, որ երբ հայ ժողովուրդը կուզէ ապրիլ Կովկասի մեջ ապահով ու ազատ, պարտավոր է հաշտվիլ Թուրքիո հետ որեւէ կերպով, վաղ թէ ուշ, ավելի լավ է վաղ, քան՝ ուշ, որպեսզի չափազանց ուշ չլինի» (Ռ. Դարբինյան):

Այսքանը երեւի բավական է որպես նախաճաշ մեծարգո պրն. Հախվերդյանի, Է. Հովհաննիսյանների, մարուխյանականների եւ նմանների համար, որպեսզի Թուրքիայի հետ բանակցող ու «երրորդ ուժի բացառման օրենքի» հեղինակին մեղադրելուց առաջ վերոհիշյալ հեղինակների հետ «հաշիվ մաքրեն»: Չեմ վկայակոչում ինձ ավելի հարազատ հայ պահպանողականներին, որոնք միշտ մահմեդական հարեւանների հետ հաշտություն էին քարոզում եւ մարգարեներ դուրս եկան (Լեո), նրանց տեսակետները այլ առիթներով շարադրել եմ:

Կան հայեր եւ հարեւան թուրքեր, ինչ հաշիվներ որ ունենք երկուսս, կարող ենք իրար մեջ պարզել, երրորդը գործ չունի: Բայց ոչ, մենք երրորդ ուժ (Արեւմուտք, Ռուսաստան) մեջ գցեցինք, այդ ուժը բնավ սիրահարված չէր հայերին եւ օգտագործեց մեր ու հարեւանների վեճն իր շահերի համար, իսկ թուրքերը մեր դեմ զայրացան ծայր աստիճան: 1914-ին Ռուսաստանն ու Թուրքիան կռվել սկսեցին, ի՞նչ ձի

digitised by A.R.A.R.@

էր փակի սվել մեր գլխին, որ ազգովին ենթարկեցինք կոտոր կողմերից մեկին՝ Ռուսաստանին: Հետեւանքը հայտնի է: Կամ՝ 1920 թ. մերժեցինք Թուրքիայի երեք անգամ արած լուրջ առաջարկը հաշտության մասին, երբ թուրքերը մեզ էին թողնում Կարսի մարզը, Ռիզա նավահանգիստը: Մերժեցինք, քանի որ հույսներս երրորդ ուժն էր՝ Անտանտը, որ իբր մեզ պետք է տար 6 վիլայեթներ, բայց երբ սկսվեց հայ-թուրքական պատերազմը, Անտանտի երկրները մեզ լքեցին, մեզ համար մատը մատին չխփեցին: Եւ կորցրինք մեր հանրապետության կեսը: Այդպես միշտ խաբվել ենք՝ երրորդ ուժի վրա հույս դնելով եւ միշտ պարտվել: Պրն. Հախվերդյանը կարո՞ղ է ցույց տալ գեթ մի դեպք, երբ երրորդ ուժին ապավինած՝ մենք հաղթել ենք: Չի կարող, քանի որ նման մի դեպք անգամ չկա:

Նույնը եւ՝ կա Հայաստան, կա Ադրբեջան, ինչ վեճ որ ունենք, պետք է իրար մեջ պարզենք, բայց մենք դարձյալ երրորդ ուժ մեջ գցեցինք եւ տուժեցինք չարաչար:

Ընդդիմախոսս գրում է, թե Ռուսաստանի հայամերժ քաղաքականությունը ոչ թե պետական վարքագիծ է, այլ «խիղճը կորցրած» մի քանի ռուս անհատների գործ: Ապշեցուցիչ է:

Մի՞թե Ռուսաստանի պետական այնպիսի բարձրաստիճան այրեր, ինչպիսիք էին Գոլիցինը, Լոբանով-Ռոստովսկին, Սազոնովը եւ ուրիշներ Ռուսաստանի պետությունը չէին ներկայացնում, այլ՝ սոսկ իրենց իրենց: Մի՞թե պետական մակարդակով արված հայտարարությունները՝ «Բոլոր հայերին պետք է ոչնչացնել, մեկին պահել թանգարանի համար» (Գոլիցին), «Մեզ Հայաստան պետք է առանց հայերի» (Լոբանով-Ռոստովսկի) եւ այլն, պետական քաղաքականություն չէին: Կարո՞ղ է պրն. Հախվերդյանը ցույց տալ անցած 200 տարում գեթ մեկ դեպք, երբ զուտ հայ-մահմեդական հակամարտության ժամանակ Ռուսաստանը պաշտպանած լինի հայերին (թողեք մի կողմ ռուս-պարսկական, ռուս-թուրքական պատերազմները, երբ Ռուսաստանն աշխարհ էր նվաճում): Պետք չէ նեղություն քաշել այդպիսի դեպք փնտրել, քանի որ նման բան չի եղել: Ռուսաստանը զուտ հայ-մահմեդական հակամարտությունների ժամանակ միշտ պաշտպանել է ու պաշտպանում է մահմեդականներին ընդդեմ հայերի:

Մի՞թե անհատների արարք էր երկու անգամ հայկական դպրոցների փակումը կամ նույն ժամանակ (1904–05 թթ.) ադրբեջանցիներին զենք տալը հայերին կոտորելու համար:

Կամ մի՞թե անհատների գործ է Պարսկաստանից խլված հայկական հոծ բնակչություն ունեցող Ուտիքը, Արցախը, Զանգեզուրը Ելիզավետպոլի նահանգի մեջ մտցնելը, որպեսզի հետո ադրբեջանցիները դրանք իրենցը համարեին: Իսկ 1915 թվի սկիզբը, երբ ռուսական բանակը գլխովին ջախջախեց թուրքական զորքին եւ կարող էր հանգիստ քայլերով մտնել Արեւմտահայաստան, որով կկանխվեր մեր երկրի հայազրկումը, սպասեց մինչեւ որ Արեւմտահայաստանը իր աչքի առաջ հայաթափվեց, նոր միայն հանգիստ մտավ առանց հայերի Հայաստան եւ սկսեց կազակներ բնակեցնել այնտեղ: Ու միայն Վասպուրականի մի մասում պահպանված հայությունն էլ տեղահանեց ու քշեց հյուսիս: Գուցե սա՞ էլ անհատների գործ էր: Իսկ 1920 թ. ռուս-թուրքական համաձայնությունը Հայաստանի Հանրապետությունն իրենց միջեւ բաժանելու մասին, իսկ Լեռնային Արցախի, Նախիջեւանի, Շարուրի 1921 թ. հանձնելը Ադրբեջանին, Իգդիրի նվիրելն էլ Թուրքիային: Մի՞թե այս բոլորը «խիղճը կորցրած» անհատների գործեր էին: Իսկ Գետաշենի գրավո՞ւմը ռուսական բանակի կողմից, Ադրբեջանին մեծ քանակությամբ *Սու* եւ *ՄիԳ* գրոհայիններ եւ կես՝ տոննանոց ռումբեր նվիրելը՝ հայկական շեները ամայացնելու համար: Անհատների այսքան շատ գործե՞ր կլինեն: Իսկ ինչ կասեք այն մասին, որ Ռուսաստանի խորհրդարանը մերժեց վավերացնել հայ-ռուսական դաշինքը: Անհատի՞ գործ էր: Ոչ, պրն. Հախվերդյան, այս ամենը Ռուսաստանի պետական քաղաքականությունն է, եւ եթե Ձեր գոված հայասերներ Սախարովը կամ Նույկինը դառնային Ռուսաստանի առաջին դեմքը, միեւնույն է, նրա պետական այդ գիծը չնչին չափով չէր կարող փոխվել: Պետք է հասկանալ այս տարրական ճշմարտությունը: Ե՞րբ պետք է լրջանանք:

Երրորդ ուժին՝ ապավինելու մի ցայտուն օրինակ էլ Ղարաբաղյան շարժում կոչվածն էր: Հիշենք ինչպես սկսվեց այն. Արցախը հնագույն հայկական հող է՝ հայ բնակչությամբ, անարդար կերպով 1921-ին տրվել է Ադրբեջանին, հիմա պերեստրոյկա է, եւ արդարադատ Մոսկվան (երրորդ ուժը) կխլի Արցախն Ադրբեջանից ու կտա Հայաստանին: Եւ սկսեցինք ստորագրությունների, բացատրագրերի, դիմումների բոքի հեղեղ ուղարկել Մոսկվա, Զ. Բալայանն էլ պանթուրքիզմով էր վախեցնում ռուսներին: Օպերայի բակում հարյուր հազարավոր հայեր բռունցք էին բարձրացնում: Բոլորն անօգուտ: Սկզբից եւեթ դեմ եմ եղել ղարաբաղյան շարժմանը, քանի որ գիտեի՝ 1. Մոսկվան արդարադատ չի եղել եւ չէ, նա իր շահերն է պաշտպանում, 2. Մոսկվան միշտ մեր եւ մահմեդական վեճերի ժամանակ վերջիններին է պաշտպանել, 3. մինչեւ հիմա Մոսկվան հայերին մի թիզ հող չի տվել, այլ հայկական հողերը վերցրել ու նվիրել է մեր հարեւաններին, ինչո՞ւ պետք է հիմա տա: Այս տեսակետս հայտնել եմ «Ղարաբաղ» կոմիտեին, առանց արդյունքի:

Ցավոք, մեր արյան մեջ նստած է հակաթուրքառուսամոլական բարդույթը, որ մեզ շատ է վնասել եւ վնասում է՝ թույլ չտալով սթափ, հաշվարկների վրա հիմնված քաղաքականություն վարել:

Ինչ վերաբերում է ազգերի ազատ ինքնորոշման «օրենքին», որով տարվել են մեր հայերը, ապա դա կեղծիք է, որ հնարել են մեծ ազգերը փոքրերին խաբելու համար: Աշխարհում իշխողը կոպիտ ուժն է: Այսօր ունե՞նք արդյոք բավարար ուժ հողային միացումների համար: Այսօր արդյոք դրա ժամանա՞կն է: Հաշվարկ արեք: Նույն կարգի անօգուտ բան է հայոց հարցերի միջազգայնացումը, որ հաճախ վեր է ածվում երրորդ ուժին ապավինելու փաստին: Հայոց հարցի միջազգայնացումը (Սան-Ստեֆանո, Բեռլին, Սեւր, Լոզան) միշտ էլ վնասել է մեզ: Չարաչար է վնասել:

Պրն. Հախվերդյանը աղի արցունք է թափում մեր ժողովրդի այսօրվա ծանր վիճակի, բացարձակ աղքատացման, սովի դուռը հասած լինելու համար: Ուզում եմ հավատալ նրա անկեղծությանը: Բայց որեւէ ելք ցույց չի տալիս: Իսկ ելքը ինքնըստինքյան բխում է իրադրությունից: Մեր բեռների 85 տոկոսը գալիս էր Ադրբեջանով, հիմա պատերազմ է, իսկ պատերազմող կողմերի միջեւ միշտ էլ ընդհատվում է երկաթգծային կապը: Որպեսզի այդ կապը վերականգնվի, եւ մեր բեռների 85 տոկոսն ստանանք, պետք է հաշտություն եւ խաղաղություն: Մինչդեռ այս երկու բառերը պրն. Հախվերդյանի՝ մեր այսօրվա վիճակին նվիրված հսկա հոդվածում բոլորովին չկան:

Այս ամենը գրում եմ հաճախ ինքս ինձ կրկնելով, որպեսզի պարզ դառնա երրորդ ուժերի իրական դիրքորոշումները հայոց հարցերի նկատմամբ, որ բնավ մեր օգտին չի եղել եւ չէ:

Բայց արդյո՞ք սա նշանակում է, որ մենք հայերս պետք է թշնամանանք Ռուսաստանի եւ Արեւմուտքի հետ: Քավ լիցի: Այդպիսի կործանարար հիմարություն, կարծում եմ, ոչ մի հայ չի անի: Քանիցս գրել եմ եւ կրկնում եմ՝ մենք պետք է բարեկամական հարաբերություններ հաստատենք ու պահպանենք Ռուսաստանի եւ արեւմտյան պետությունների հետ: Շահենք նրանց բարյացակամությունը: Մանավանդ որ ներկայումս Հայաստանի պարենի, վառելիքի եւ հումքի մեծ մասը Ռուսաստանից է ստացվում: Իմ խոսքը ոչ թե երրորդ ուժի հետ թշնամանալու մասին է, այլ, կրկնեմ, երրորդ մեր եւ հարեւանների հարաբերություններում այդ ուժի բացառման վերաբերյալ: Շատ հայերի ուղեղում չի տեղավորվում այն պարզ ճշմարտությունը, որ Հայաստանը կարող է բարիդրացիական հարաբերություններ ունենալ Թուրքիայի, Ադրբեջանի, Պարսկաստանի ու Վրաստանի հետ եւ միաժամանակ բարեկամ լինել Ռուսաստանին ու արեւմտյան պետություններին: Հենց որ խոսք է լինում Թուրքիայի ու Ադրբեջանի հետ բարիդրացիական հարաբերություններ ստեղծելու մասին, իսկույն պատրաստ են «թուրքամետ», «թուրքական կողմնորոշում» պիտակները: Իրոք, ե՞րբ պետք է լրջանանք:

Պրն. Հախվերդյանը եւ ոչ միայն նա, ենթագիտակցաբար հետեւյալ դիրքում են՝ Ռուսաստանը միշտ մնա Անդրկովկասում, նրա հզոր թեւերի տակ մենք հանգիստ ապրենք, մշակույթ զարգացնենք, առեւտուր անենք, հարստանանք, թեկուզ եւ ռուսանանք: Ինչ անկախություն, հարեւանների հետ ինչ ինքնուրույն հարաբերություններ, ինչ հայկական պետականություն, «Չենք ուզում», բացականչում է պրն. Հախվերդյանը:

Բայց եթե նա ուշադիր լիներ ռուսների մեջ այժմ տեղի ունեցող խմորումներին, կիմանար, որ հիմա շատ ռուսներ են ասում «Թոթափենք կայսերական բեռը, բավական եղավ, հեռանանք Անդրկովկասից, Միջին Ասիայից, Մերձբալթյան երկրներից, մեր Ռուսաստանի ու մեր ազգի ծաղկման մասին մտածենք»: Պրն. Հախվերդյան, Նույկինից ու Սախարովից բացի, Ռուսաստանն ունի նաեւ Սոլժենիցին եւ նրա բազում կողմնակիցները: Նրանք պահանջում են թողնել ու մեկընդմիշտ հեռանալ Անդրկովկասից: Այսինքն՝ երրորդ ուժն ինքն իրեն բացառում է: Ի՞նչ պիտի անենք, շարունակե՞նք թշնամությունը Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի հետ: Ի՞նչ կշահենք: Կգա՞նք երբեւէ խելքի, կլրջանա՞նք արդյոք:

Իմ հարգելի ընդդիմախոսը գրում է, որ ռուսները մեզնից վիրավորվել են, քանի որ հիմա մենք հայ երեխաներին տալիս ենք ոչ թե ռուսական, այլ հայկական դպրոց: Ցնցվել կարելի է: Նա գրում է իբր Հայաստանում եղած «հակառուս տրամադրության», «ռուսամերժ» քաղաքականության» մասին: Նախ թույլ տվեք մի կոպիտ բառ գործածեմ՝ սուտ է, Հայաստանում այդպիսի տրամադրություն ու քաղաքականություն չի եղել եւ չկա: Եւ տեսեք հայերի «հակառուսության» եւ «ռուսամերժության» մասին ինչ է գրում. «Ի՞նչ նպատակ էր հետապնդում՝ ռուսաց դպրոցներ փակելը: Այն, որ մեր հաջորդ սերունդը ռուսերեն փայլուն իմացող, ուրիշ ասպարեզներում ճարտար խոսողներ չունենա՞: Ինչի էին հետամուտ ռուսամերժ քաղաքականության հեղինակները: Ինչպես կարելի է լինել այնքան մանկամիտ, որ կարծենք, թե ռուսները պատվախնդրություն, ինքնասիրություն, հիշողություն չունեն, իսկ համբերություն ունեն անսահման: Ի պատասխան անհավատարմության ստացանք անհավատարմություն, ի պատասխան վատ վերաբերմունքի՝ նույնպիսի վատ վերաբերմունք» եւ այլն: Չեմ ուզում այս ամենին տալ իր հեղինակի գործածած *մանկամտություն* անունը, բայց ուրիշ անուն էլ չեմ գտնում:

Կներեք, բայց ստիպված եմ ասել, որ այստեղ սուտ ստի վրա է կուտակված: Նախ Հայաստանում «ռուսաց դպրոցներ» չեն փակել, այլ առայժմ այդ դպրոցների ռուսական մի շարք դասարաններ (միայն հայերի համար) հայալեզու են դարձվել եւ հայ երեխաներին սկսել են ընդունել միայն հայկական առաջին դասարան: Իսկ հայաստանաբնակ ռուսների համար ռուսական դպրոցները լրիվ չափով պահպանվում են: Ապա՝ որքան մեծ երեւակայություն պետք է ունենալ պնդելու համար, որ հայերին Հայաստանում հայկական կրթություն տալու պատճառով ռուսները մեզնից նեղացել են եւ մեզ հետ սկսել են վատ վերաբերվել: Պրն. Հախվերդյանը կարծում է, թե հայերին իրենց հայրենիքում ազգային լեզվով կրթություն տալը ռուսամերժություն, հակառուսություն է: Այդ դեպքում գերմանամերժ ու գերհակառուս են բոլոր ֆրանսիացիները, քանի որ Ֆրանսիայում միայն ֆրանսիական դպրոցներ կան, եւ տեղի ռուսներն էլ ֆրանսերեն են կրթվում, նույնը վերաբերում է գերմանացիներին, հոլանդացիներին, իտալացիներին, պարսիկներին, Սիրիայի արաբներին, հույներին, լեհերին եւ այդպես շարունակ, քանի որ նրանց երկրներում եւս կրթությունը միայն այդ ազգերի լեզուներով է իրականացվում: Պրն. Հախվերդյանը արտասահմաններում շատ է շրջել, հավանաբար, նա չի հետաքրքրվել այդ երկրների կրթական լեզվի հարցով, այլապես ազգային լեզվով կրթվելը հակառուսություն չէր համարի: Հետաքրքրական է՝ ընդդիմախոսս արդյոք եղել է հարեւան Վրաստանում եւ ոչ հարեւան Մերձբալթյան երկրներում: Եթե եղել է, լավ կլիներ հետաքրքրված լիներ, թե ինչ լեզուներով են այդ երկրներում կրթվում: Այդ դեպքում կիմանար, որ բոլոր վրացիները վրացական կրթություն են ստանում, եւ որ ոչ մի լիտվացի, լատվիացի, էստոնացի երբեւէ ռուսական դպրոց չի հաճախել: Նա պետք է իմանա նաեւ, որ Ուկրաինայում, ուր մինչեւ վերջերս մնացել էին միայն մի քանի ուկրաինական դպրոցներ, այժմ որոշվել է ամբողջ ուսումնական ցանցը ուկրաինալեզու դարձնել, եւ 1992–93 ուս. տարում որպես սկիզբ երկրի դպրոցների 85 տոկոսը դառնալու է ուկրաինալեզու:

Պրն. Հախվերդյանին նաեւ թող հայտնի լինի, որ Ռուսաստանի կրթության նախարար Էդվարդ Դնեպրովը վերջերս հայտարարեց՝ «Այլազգիներին ռուսական դպրոցներ տալը բարբարոսություն է»: Արդյոք պրն. Հախվերդյանը մեզ ուզում է վերադարձնել դեպի բարբարոսությո՞ւն: Գուցե նրա կարծիքով պրն. Դնեպրովն էլ է հակառուս: Ընդդիմախոսս պահանջում է վերականգնել հայ երեխաներին զանգվածաբար ռուսական դպրոցներ լցնելը: Գիտեմ, նա կասի՝ «Ես հո չեմ ասում բոլոր հայ երեխաներին ռուսական դպրոց տալ, նրանց մի մասին պետք է ռուսական կրթության տալ»: Պրն. Հախվերդյան, ո՞ր մասին, ո՞ր տոկոսը, ի՞նչ ընտրությամբ, ինչի՞ համար: Արդյոք վերականգնե՞նք 1988 թ. վիճակը, երբ Հայաստանում 90 հազար հայ երեխաներ ու պատանիներ ռուսական կրթություն էին ստանում եւ արդյոք թույլ տա՞նք, որ այդ թիվը աճելով (ամեն տարի աճում էր) հասներ 100, ապա 200, 300 հազարի եւ այլն: Բայց այդպես բոլոր հայկական դպրոցները կփակվեն, իսկ դա նշանակում է, որ հայոց լեզուն կփակվեր, սա էլ նշանակում է, որ Հայաստանը կփակվեր: Սա՞ է Ձեր ուզածը:

Պրն. ընդդիմախոսս երեւի կարծում է, թե համատարած ֆրանսիական կրթություն ունեցող Ֆրանսիայում ռուսերեն իմացողներ, ռուսերենից թարգմանություն անողներ չկան, ինչպես եւ երեւի մտածում է, թե այդպիսիք չկան համատարած ազգային կրթություն ունեցող մյուս բոլոր երկրներում: Կան, պրն. Հախվերդյան, ազգային կրթությունը չի խանգարում օտար լեզուներ սովորելուն, այլ օգնում է: Այդպես էլ Հայաստանում համատարած հայկական կրթության դպրոցում (եթե հասնենք դրան) շատ լավ կարելի է պատրաստել ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն եւ այլ օտար լեզուներ հրաշալի իմացողներ, առաջնակարգ թարգմանիչներ: Սա էլ պարզ ճշմարտություն է, շատ ազգերի փորձի վրա հենված:

Իսկ եթե ճիշտն եք ուզում իմանալ, ռուսները հաճախ մեզ արհամարհում են մեր զարհուրելի օտարամոլության, օտարաքծնության, ռուսամոլության, կապկաբարո վարքի համար, ինքնաստորացնող մտածելակերպի եւ գործելակերպի պատճառով: Կապկող ազգին առհասարակ չեն հարգում:

Տեղեկացնեմ Ձեզ, որ երեխաներին ոչ իրենց ազգային լեզվով կրթելու վճռական հակառակորդ էր ռուսական հողի մեծագույն գրող Լ. Տոլստոյը, եւ այդ հողի վրա նա գժտվեց Ի. Տուրգենեւի հետ: Սա՞ էլ ինչ կասեք:

Ի դեպ, ռուսերենին, ինչպես պրն. Հախվերդյանն է գրում, փայլուն տիրապետող հայեր (Զ. Բալայան, Հ. Իգիթյան եւ այլն) ռուսներին շատ բացատրեցին Ղարաբաղի խնդիրը, փայլուն ռուսերենով շատ համոզեցին, որ Ղարաբաղը Հայաստանին միացնեն: Ապարդյուն: Միայն արհամարհանք վաստակեցին ռուսների մեջ:

Մի հարց էլ տամ մեծարգո ընդդիմախոսիս. կարո՞ղ եք իմ գրությունների մեջ մի տող, մի նախադասություն ցույց տալ ռուսների, նրանց լեզվի ու մշակույթի դեմ գրված: Չեք կարող, քանի որ նման բան չկա:

Պրն. Հախվերդյանին պետք է տեղեկացնեմ նաեւ, որ ռուսական մշակույթը, մանավանդ ռուս գրականությունը բավական լավ գիտեմ եւ, կարծում եմ, սիրում եմ իրենցից շատ ավելի: Չգիտեմ, թե նա ինչով էր զբաղված այն 6 տարիներին, երբ ես ռուսական բանակում ու դաժան պատերազմում էի՝ ուս ուսի տված ռուս մարտիկների հետ կամ երբ հետո 4 տարի սովորում էի Մոսկվայի գրադարանային ինստիտուտում: Երեւի պրն. Հախվերդյանը չէ, որ ինձ ռուսասիրության խրատ պետք է տա: Եւ այնուամենայնիվ, ես լավ գիտեմ, վատ չի լինի, եթե դուք էլ իմանաք, որ ռուսական մշակույթը, ռուս գրականությունը մերը չեն, որքան էլ բարձր լինեն, մերը չեն նաեւ ռուսաց լեզուն եւ ռուսական դպրոցը: Իսկ մերը՝ հայ մշակույթը, հայ գրականությունը նույնպես շատ ճոխ ու բարձր են, հայոց լեզուն էլ հարստագույն, հայկական դպրոցն էլ 1600 տարվա հարուստ ավանդույթ ունի: Կրկնեմ ռուս նախարարի ասածը՝ տեղայնացրած Հայաստանում հայ երեխաներին, նույնիսկ մեկ հայ երեխայի, ռուսական դպրոց խցկելը բարբարոսություն է: Երանի թե վերջապես հասկանանք այս պարզագույն ճշմարտությունը:

Եւ գեղեցիկ չէ հայրենասիրություն, ազգասիրություն բառերն անվերջ չարչրկելը: Պետք է ասեմ պրն. ընդդիմախոսիս (եւ ոչ միայն նրան), որ հայերին հայկական կրթություն տալը կապ չունի հայրենասիրության որեւէ տեսակի հետ (փսխական, ծխական, փարժապեսական եւ այլն): Ֆրանսիացին կզարմանա, եթե նրան ասեք, որ ֆրանսիացի երեխաներին ֆրանսիական դպրոց տալը հայրենասիրություն է, իտալացին նույնպես, լեհը՝ նույնպես եւ այլն: Հայաստանում հայ երեխային հայկական դպրոց տալը, հայազգիների հայերեն խոսելը, միմյանց հայերեն գրելը տրամաբանություն է, բարոյականություն, ճշմարտություն, քաղաքակրթություն, իսկ դրա հակառակը անտրամաբանություն է, անբարոյականություն, կեղծիք, բարբարոսություն: Հանգիստ թողեք հայրենասիրությունը:

Իրոք, երբ պիտի լրջանանք:

digitised by A.R.A.R.@

Ցորենի վաճառքը միջազգային շուկայում «քաղաքական» գներով

Աշխարհում ցորենը վաճառվում է քաղաքական իրավիճակների եւ շուկայական փաստարկների թելադրած գներով: Նրա արտահանման մեծ մասն իրականացվում է բավականին մեծ դրամաշնորհով, հիմնականում ըստ վարկային համաձայնությունների: Ցորենի միջազգային առեւտրի ամբողջ ծավալի միայն մեկ երրորդն է կատարվում կանխիկ վճարումով:

Ցորենի համաշխարհային շուկան գործում է արհեստական շրջանակներում, որը ստեղծել են քաղաքական գործիչները, եւ առեւտրի զգալի մասն իրականացվում է այն գներով, որոնք ոչ մի առնչություն չունեն արտադրանքն արտահանող երկրներում ցորենի ինքնարժեքի եւ գների հետ:

Աշխարհում ցորենի երկու խոշորագույն արտադրողները ԱՄՆ-ը եւ Եվրոպական տնտեսական խորհուրդն են, որոնք ցորեն արտահանողներին են հատկացնում արտադրության զարգացման համար նպաստներ, որի շնորհիվ էլ ստեղծվեց ցորենի միջազգային խոշոր ինդուստրիան: Եվրատնտեսական խորհուրդը բոլոր տեսակ առեւտրական բլոկներից ավելի շատ իր հույսը դնում է արտահանման նպաստավորման վրա, որպեսզի կարողանա օգտով տնօրինել արտադրանքի ավելցուկը: Եվրահամայնքը դիմում է արտահանման զարգացմանը, որպեսզի համաշխարհային շուկայում ցորենի խոշոր պարտիաներն իրացնի ավելի էժան, քան մատակարարվող հացահատիկի գինն է: ԱՄՆ-ը ստիպված եղավ կիրառել արտահանման նպաստների համակարգը, երբ 1985 թվականին համաշխարհային շուկայում ցորենն սկսեցին վաճառել ներքին գներից ցածր: ԱՄՆ-ը հայտարարեց, թե միակ ճանապարհը, որն իրեն թույլ կտա շարունակել հացահատիկի արտահանումը՝ անմիջապես մրցակցելով Եվրատնտեսական խորհրդի հետ, արտահանման նպաստավորման սեփական համակարգի ստեղծումն է: Սակայն արտահանման նպաստավորումը դրականորեն չազդեց հացահատիկի միջազգային առեւտրի վրա: Ընդհակառակը, դա հանգեցրեց գների կրկնակի համակարգի ստեղծման. ներմուծողի կողմից վճարվող գինը կախված է նրանից, թե արտահանող երկիրը նպաստ հատկացնում է թե ոչ:

Միգուցե ինչ-որ ձեւով հնարավոր լիներ արդարացնել քաղաքական միջնորդությունը հացահատիկի առեւտրում, եթե արտահանման նպաստավորման արդյունքում դրա հեռանկարներն ընդարձակվեին կամ բարելավվեին: Սակայն դա չեղավ: Ցորենի վերաբերյալ միջազգային խորհուրդը 1988 թվականին եկավ այն եզրակացության, որ *«արտահանման ավելացմանն ուղղված զանազան միջոցները, ներառյալ Եվրահամայնքի եւ ԱՄՆ-ի արտահանման նպաստավորման ծրագիրը, բացասականորեն ազդեցին միջազգային առեւտրի վրա»:*

Համաշխարհային շուկայում դժվար է սահմանել ցորենի իսկական գինը: Արտահանման նպաստավորումը եւ վարկային երաշխիքներով հացահատիկի վաճառքը քայքայում են շուկան, եւ ավելի շատ հացահատիկ է վաճառվում ապառիկ ձեւով, հատկապես զարգացող երկրներին եւ նախկին Խորհրդային Միությանը:

Հացահատիկի ավելցուկներ ունեցող ԱՄՆ-ը եւ Եվրահամայնքը ստիպված են այն վաճառել նախկին ԽՍՀՄ-ին, չնայած նրա տնտեսական քայքայմանը եւ այն անհանգստությանը, թե բացառված չէ, որ նրա պարտքի ինչ-որ մի մասը երբեք չի հատուցվի: Խորհրդային ներմուծումն էապես ազդում է համաշխարհային շուկայի վրա, նույնիսկ երբ մատակարարումներն իրացվում են ապառիկ ձեւով:

Վարկավորումը, ըստ երեւույթին, կշարունակվի նաեւ ամբողջ 1992 թվականի ընթացքում: Ենթադրվում է, որ մինչեւ տարեվերջ ցորենի խորհրդային ներմուծումը կհասնի 21 միլիոն տոննայի, իսկ այլ հացահատիկներինը՝ 16 միլիոն տոննայի: Այդ 37 միլիոն տոննան կազմում է Եվրոպայում 1991 թվականին հավաքված հացահատիկի մոտ քառորդ մասը:

Ցորենի միջազգային խորհուրդը գտնում է, որ 1992-1993 թվականներին ցորենի արտադրությունը կարող է էապես աճել, եթե տեղի չունենան կլիմայական լուրջ փոփոխություններ եւ զգալի ավելացում կարող է դիտվել Արեւմտյան Եվրոպայում, ԱՄՆ-ում, Արգենտինայում, Ավստրալիայում եւ նախկին ԽՍՀՄ-ում: Եվրահամայնքի երկրներում այն կմնա 1991 թվականի մակարդակին: Այսպիսով, 1992-1993 թվականներին ցորենի ընդհանուր արտադրությունը կարող է կազմել 575 միլիոն տոննա: Ընդ որում, ամենամեծ աճը սպասվում է ԱՄՆ-ում: Ամերիկյան ֆերմերները, նախազգուշացնում են տնտեսագետները, չպետք է հուսան, թե նախկին խորհրդային հանրապետությունները առաջվա պես մեծ քանակությամբ ամերիկյան հացահատիկ կներմուծեն: Մի քանի տասնամյակ անց, պնդում են նրանք, այնպիսի երկիրը, ինչպիսին Ռուսաստանն է, ըստ երեւույթին ամերիկյան հացահատիկի անհրաժեշտություն չի ունենա, որովհետեւ կունենա իր սեփականը: Տնտեսագետները հիշեցնում են, որ ԽՍՀՄ-ն սկսեց հացահատիկ ներմուծել միայն 1972 թվականից: 50 եւ 60-ական թվականներին Խորհրդային Միությունն ինքն էր հացահատիկ արտահանում, իսկ այժմ նախկին ԽՍՀՄ երկրներում ուզում են դադարեցնել հացահատիկի ներմուծումը, սակայն դա նրանց դժվար թե հաջողվի 2000 թվականից շուտ:

Այդ պատճառով տնտեսագետները ֆերմերներին խորհուրդ են տալիս հացահատիկը վաճառել Հյուսիսային Աֆրիկայի, Միջին Արեւելքի երկրներին, Հնդկաստանին եւ Պակիստանին, որտեղ ազգաբնակչության աճի հետ միասին կաճի նաեւ հացահատիկի պահանջարկը: Հնդկաստանի, Պակիստանի, Նեպալի եւ Մյանմարի (Բիրմայի) բնակչությունը միասին վերջերս արդեն գերազանցել է Չինաստանի ազգաբնակչությանը, իսկ 2010 թվականին այդ երկրների բնակչությունը 200 միլիոնով ավել կլինի Չինաստանի բնակչությունից:

Ըստ օտար մամուլի

Ռուսաստանում քաղաքական տրամադրությունների շրջադարձը մտահոգում է Արեւմուտքին

Միաժամանակ «Լիտերատուրնայա գազետա» եւ «Նյու Յորք թայմս» թերթերում հրապարակված մեկնաբանության մեջ ԱՄՆ-ի REND կորպորացիայի գիտաշխատող Եվգենի Ռումերը նախազգուշացնում է Ռուսաստանի քաղաքական բեմում տեղի ունեցող փոփոխությունների վտանգավոր բնույթից: Դեմոկրատական Ռուսաստանի փոխարեն, որը դեռ մեկ տարի առաջ բնորոշում էր երկրի քաղաքական դեմքը, ամենաազդեցիկ քաղաքական խմբավորում է դարձել «պետականագետների» դաշինքը, որն իր մեջ ներառել է հին կենտրոնի, «ազգային հայրենասերների» եւ արդյունաբերողների շահերը: Անցյալ տարի տարածված «ժողովրդավարություն» եւ «շուկա» բառերի փոխարեն գլխավոր բառեր են դարձել «կարգ ու կանոնը», «ազգային շահը», «պետությունը»: Մոսկվայի մտավորական եւ քաղաքական ընտրանու ներկայացուցիչներից շատերի սիրելի զբաղմունքն է դարձել վարչապետի պաշտոնակատար Եգոր Գայդարի տնտեսական ծրագրի եւ արտաքին գործերի նախարար Անդրեյ Կոզիրեւի արտաքին քաղաքականության քննադատումը: Նրանք իբր հաշվի չեն առնում Ռուսաստանի ազգային շահերը եւ չեն ըմբռնում ռուսաստանյան տնտեսության իրականությունները:

Տպավորություն է ստեղծվում, թե շուկայական տնտեսության եւ ժողովրդավարական հասարակության փոխարեն գալիս են պետական կապիտալիզմը եւ երկաթյա ձեռքը, որոնք առաջարկվում են որպես բարեփոխումների գործիքներ: Համաշխարհային հանրության հետ ամբողջացումը փոխարինվում է ներիմպերիալիզմով: Դա հատկապես հստակ է երեւում նոր կենտրոնամետ դաշինքի ծրագրի մեջ, որի ներկայացուցիչները բացահայտորեն ասում են, թե շուտով կվերցնեն իշխանությունը: Դա զարմանալի չէ, եթե հաշվի առնենք համառուսաստանյան կոմունիստական կուսակցության իշխող դերն այդ դաշինքում:

Զարմացնում է ազգային-հայրենասիրական եւ ներիմպերիալիստական գիծը, որն այսօր առաջ են քաշում ժողովրդավարական շարժման մինչեւ վերջին ժամանակներս հայտնի ներկայացուցիչները, օրինակ՝ Ռուսաստանի Դաշնության նախագահի խորհրդական Սերգեյ Ստանկեւիչը կամ խորհրդարանի միջազգային գործերի կոմիտեի նախագահ Եվգենի Համբարձումովը: Ակամա տպավորություն է ստեղծվում, որ տնտեսական դժվարությունների հենքի վրա նրանցից ոմանք, ովքեր կոմունիստական համակարգը հասցրել էին փլուզման եզրին եւ ստեղծել ներկա բարեփոխումների մտավոր հիմունքները, չեն հավատում, թե իրենց սկսած գործը հաջողությամբ կպսակվի: Թվում է, վախը հետադիմության նկատմամբ ստիպում է նրանց քաղաքական հենարան փնտրել բուն հետադիմության մեջ եւ դրանով իսկ մաքրել նրա ճանապարհը: ■

IREX Opportunities in the US

for Research in the Humanities and Social Sciences

The International & Exchanges Board (IREX) will award fellowships for research in the humanities and social sciences to scholars of Armenia, Azerbaijan, Belarus, Estonia, Georgia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Moldova, Russian Federation, Tajikistan, Turkmenistan, Ukraine, and Uzbekistan. These fellowships are for long-term research at a US university or research institution. Provisions include international and domestic transportation, housing, stipend, and administrative support; no financial support is provided for accompanying dependents.

Period of Stay in US
8 months, beginning March 1993 or September 1993
(a limited number of 3-month fellowships will also be available)

Eligibility Requirements
Applicants for these fellowships must:

be citizens of Armenia, Azerbaijan, Belarus, Estonia, Georgia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Moldova, Russian Federation, Tajikistan, Turkmenistan, Ukraine, or Uzbekistan.

hold a Candidate of Sciences degree by the start of proposed research.

submit a proposal for independent research in the humanities or social sciences with a demonstrated need to conduct research in the US.

have a command of English sufficient for proposed research.

Application, Review & Placement
Application deadline: November 2, 1992.

Applications will be reviewed in the US by a selection committee of leading scholars. A geographic spread of awards among all participating countries will be sought. Applicants will be notified of results by January 4, 1993. Placement will be arranged by IREX at a US Institution appropriate to the proposed research beginning March 1993 or September 1993.

Informational lectures will be held on:
September 24, 1992 at the Armenian Academy of Sciences, 24 Marshall Baghramian Avenue,
and on
October 1, 1992 at the Georgian Ministry of Education, 52 Uznadze street, Tbilisi, Georgia.

PUBLISer

For more information call the IREX office in Yerevan, at 27-9387 or 27-3490

Վիլնյուսում կոմունալ ծախսերն աճում են

Սեպտեմբերից Լիտվայի մայրաքաղաք Վիլնյուսի բնակիչները 1 կվտ/ժամ էլեկտրականության համար վճարում են 3,5 ռուբլի, սառը ջուրը յուրաքանչյուր անձի համար արժե 63,84 ռ., տաքը՝ 87,53: Հոկտեմբերից կբարձրանա ջեռուցման վճարը, որը մասնագետների կարծիքով կկազմի ամիսը 5 հազար ռուբլի միջին ընտանիքի համար:

Մոսկվայում քննարկվում են Աստվածաշնչի տեքստաբանության խնդիրները

Սեպտեմբերի 14-ին Մոսկվայում աշխատանքն է սկսել «Աստվածաշնչի տեքստը եւ Աստվածաշնչի թարգմանություն» միջազգային գիտաժողովը: Այն կազմակերպվել էր Աստվածաշնչի միությունների կողմից Ռուս ուղղափառ եկեղեցու աջակցությամբ: ԱՄՆ-ի, Մեծ Բրիտանիայի, Ֆրանսիայի, Ռուսաստանի առաջատար մասնագետները դասախոսություններ կկարդան Նոր եւ Հին Կտակարանների տեքստաբանության շուրջ: Աստվածաշնչի թարգմանության տեսության եւ պրակտիկայի պարապմունքներին կմասնակցեն Ռուսաստանի, Բելառուսի, Մոլդովայի, Լատվիայի եւ Ուզբեկստանի Աստվածաշնչի միությունների մոտ 80 ներկայացուցիչներ: Կազմակերպիչները մտադիր են տարին երկու անգամ այդպիսի սեմինարներ անցկացնել ԱՊՀ տարբեր շրջաններում:

Հոգեւորականներին կասկածում են

Ուզբեկստանի դատախազությունը գործ է հարուցել Միջին Ասիայի մուսուլմանների հոգեւոր վարչության դեմ: Իսլամի գործիչները կասկածվում են տաջիկական զինված խմբավորումներին ֆինանսավորելու եւ արաբական երկրներից եկած մարդասիրական օգնությունը յուրացնելու մեջ:

Դատավարություն Ռիգայում

Սեպտեմբերի 16-ին Ռիգայում սկսվեց Ռուսաստանի քաղաքացի, նախկին օմոնական Սերգեյ Պարֆյոնովի դատավարությունը: Ռուսաստանի իշխանությունների համագործակցությամբ Տյումենից բերված Պարֆյոնովը մեղադրվում է ծառայողական դիրքի չարաշահման համար՝ անօրինական ձերբակալություններ, ծեծ, սահմանի մաքսակետի պայթյուն: Սրանք ընդամենը քաղվածք են քրեական գործից, վերջնական դատավճիռը պարզ չէ:

Լիկյորը օղուց թանկ

Վերջին տարվա ընթացքում Էստոնիայում երեք անգամ թանկացել է գինու գործածությունը, կոնյակինը՝ 4 անգամ: Միեւնույն ժամանակ օղի վաճառվել է 409 դեկալիտր, անցած տարվա 349-ի փոխարեն: Սակայն Տալլինի «Լիվիկս» գործարանը ընդլայնում է տեսականին. սկսել է արտադրվել նորույթ՝ «Գանական լիկյորը», բացվում են գործարանի ֆիրմային խանութներ, որտեղ ամենաէժան օղին արժե 14 կրոն, իսկ ֆիրմային լիկյորները՝ 40-50:

Իրաքյան հրթիռները գնվել են ամերիկյան դրամով

Միացյալ Նահանգների ֆինանսական դաշնակցային կենտրոնի աշխատակիցները հայտնաբերել են, որ Պարսից ծոցի պատերազմի ընթացքում Իրաքի գործածած SCUD-13 տիպի հեռահար հրթիռները գնվել էին Նյու-Յորքի սակարանում դրամազեղծման միջոցով իրացված գումարներով:

digitised by A.R.A.R.@

Կուլյաբի մարզը ԱՊՀ զորքեր է խնդրում

Սեպտեմբերի 16-ին Կուլյաբի մարզի մարզգործկոմը դիմել է Միջին Ասիայի հանրապետությունների, Ռուսաստանի եւ Ղազախստանի նախագահներին «անհետաձգելի օգնություն ցուցաբերելու եւ ԱՊՀ զորքերը մարզի տարածք արագ մտցնելու» խնդրանքով: Փաստաթղթում նշվում է, որ հանրապետության հարավում ստեղծված քաղաքական իրավիճակը, ուր չի դադարում պայքարը տարբեր քաղաքական ուղղվածություն ունեցող զինված խմբավորումների միջեւ, սպառնում է տարածվել ամբողջ հանրապետությունում: Չհայտարարված պատերազմի զոհեր են դարձել հազարավոր անմեղ մարդիկ: Միայն մարզում ներկայումս կուտակվել են ավելի քան 90 հազար փախստականներ հարեւան Կուրգան-Տյուբեի մարզից: «Դեմոկրատական ծայրահեղական ուժերի» հաղթանակի դեպքում, նշվում է հայտարարության մեջ, կխափանվի ժողովրդավարության զարգացումը ոչ միայն Տաջիկստանում, այլեւ Ուզբեկստանում, Ղրղզստանում, Ղազախստանում եւ Թուրքմենստանում:

Սիրիա եւ Իսրայել. Շրջադարձ հարաբերություններում

Վաշինգտոնում ընթացող արաբա-իսրայելյան բանակցություններում կարեւոր շրջադարձ տեղի ունեցավ. Սիրիան եւ Իսրայելը հայտարարեցին, թե համաձայնություն են կայացրել Միջին Արեւելքում խաղաղության բանակցությունների սկզբունքների շուրջ միացյալ հայտարարություն հրապարակելու մասին: Մյուս կողմից, Բուշի վարչությունը զգուշացրեց պաղեստինյան պատվիրակությանը, որ ինքնավարության հարցի շուրջ բանակցություններից խուսափելու դեպքում նրանց ժամանակը կսպառվի, եթե առաջիկա նոյեմբերին Մ. Նահանգները նոր նախագահ ունենան: Անշուշտ, ինքնավարություն ասելով ամերիկացիները նկատի ունեն Իսրայելի առաջարկած սահմանափակ ինքնավարությունը, որը պաղեստինցիները մերժում են բնականաբար:

Ողնուղեղի վնասվածքները կարող են բուժվել

Ամերիկյան բժշկական 2 տարբեր խմբեր իրարից անկախ հայտարարել են, թե իրենց հաջողվել է վիրահատական միջամտությամբ վերականգնել կասուների վերջույթների շարժողական ֆունկցիաները ողնուղեղի վնասվածքներից հետո: Այդ հաջողությունը կարող է կարեւոր հեռանկարներ բացել մարդկանց ողնուղեղի վնասվածքների բուժման ասպարեզում: Միայն Միացյալ Նահանգներում տարեկան ողնուղեղի տարբեր վնասվածքների 10.000 դեպք է արձանագրվում, մեծ մասամբ անդամալուծության հետեւանքներով:

Երկու «Լինկոլն» պաշտպանության նախարարությանը

Ինչպես հաղորդեց Վրաստանի պաշտպանության նախարարության մամուլի կենտրոնը, Աջարիայի Գերագույն խորհրդի նախագահ Ասլան Աբաշիձեն վրացական պաշտպանական գերատեսչությանն է նվիրել ամերիկական «Լինկոլն» մակնիշի երկու ավտոմեքենա: Պաշտպանության նախարար Թենգիզ Կիտովանին շնորհակալություն է հայտնել նվերի համար: Այդ կապակցությամբ կարելի է հիշել Վրաստանի խորհրդարանի նվերը նախկին նախագահ Զվիադ Գամսախուրդիային` երկու զրահապատված «Մերսեդես» մակնիշի ավտոմեքենա, որոնք գնվել էին պետական գանձարանի հաշվին:

Ամիսներ առաջ էր, երբ Հայաստանի նկարչի տան առջեւի հրապարակում կազմակերպվող բացօթյա նկարահանդեսներից մեկի ժամանակ նկատեցի յուրահատուկ կոլորիտով առանձնացող գործեր, որոնք, պարզվեց, կապանցի նկարիչներն էին հոժարակամ ուղարկել Երեւան` դրանց վաճառքից ստացված հասույթի զգալի մասը զոհված ազատամարտիկների ընտանիքներին փոխանցելու համար:

Հիմնավոր ծանոթությունս կայացավ օրերս, նկարչի տան ցուցասրահում բացված Կապանի նկարիչների ստեղծագործությունների ցուցահանդեսի ժամանակ: Այսպիսի խմբակային ցուցահանդես առաջին անգամ է կազմակերպվում մայրաքաղաքում:

Ցուցահանդեսի մասնակիցները տասն են: Տարբեր են նրանց ստեղծագործական ձեռագրերը, նաեւ` մասնակցության չափը այս ցուցահանդեսին: Ե՛վ քանակով, ե՛ւ որակով գերակշռում են Ռոբերտ Կամոյանի եւ Ռուբեն Կոստանդյանի աշխատանքները: Առաջինը տեղի դրամատիկական թատրոնի գլխավոր նկարիչն է եւ ներկայացրել է իր երկարատեւ ստեղծագործական ուղու տարբեր շրջաններին պատկանող գործերը: Կենտրոնական տեղ են գրավում նրա յուղաներկ աշխատանքները, մասնավորապես «Հին Կապան» գունագեղ կտավը: Մինչդեռ, ըստ իս, առավել հաջողված են նրա գրաֆիկական թերթերը եւ հատկապես երկու ջրաներկ աշխատանքները` «Ուղտ» եւ «Դավիթ Բեկի քաղումը»:

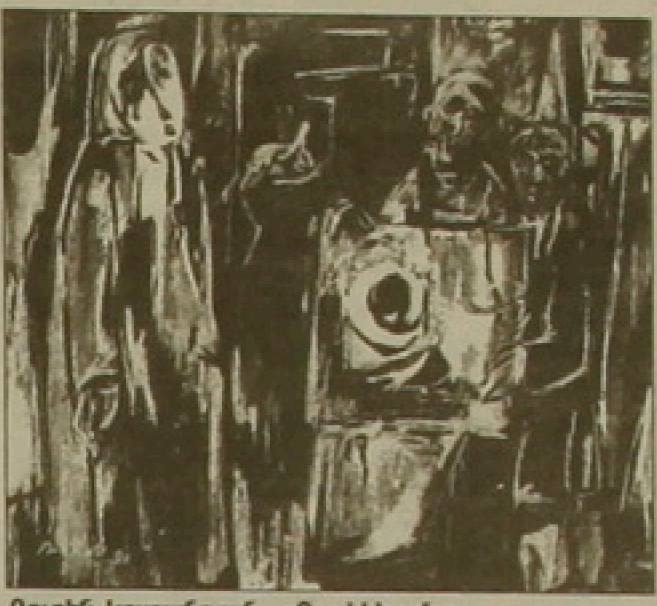

Ռուբեն Կոստանդյան. «Տաթիկիս մոտ»

Վերոհիշյալ նկարչի սաներից է Ռուբեն Կոստանդյանը, որը յուրատեսակ անհատական ցուցահանդես է կազմակերպել այս միջոցառման շրջանակներում` ներկայացնելով մոտ 50 աշխատանք: Ռ. Կոստանդյանը այն քիչ նկարիչներից է, ովքեր հավասար հաջողությամբ ստեղծագործում են թե՛ յուղաներկի եւ թե՛ գրաֆիկայի ասպարեզներում: Գույների հրավառություն եւ բարդ երանգավորումներ կան խառը տեխնիկայով արված նրա գրաֆիկական գործերում, իսկ յուղաներկ աշխատանքները առանձնանում են երազային տրամադրությունների վարպետ արտահայտման եւ դարձյալ գունային ճաշակով օգտագործումների շնորհիվ («Երազ», «Հույս եւ հավատ», «Սարերում»):

Կապանցի նկարիչները հիացնում են

Թվում էր, թե հարուստ եւ շռայլ բնությամբ աչքի ընկնող այս շրջանի նկարիչների նախասիրած ժանրը բնանկարը պիտի լիներ: Բայց իրականում այն ամենահամեստ տեղում է: Բացառություն են Անդրեաս Օհանջանյանի վառ գույներով արված չորս բնանկարները: Իսկ Հուսիկ Ստեփանյանի «Աշուն»-ը ավելի շատ թախծոտ հոգու գեղարվեստական արտահայտությունն է, քան սոսկ բնանկար: Ցուցահանդեսում բույլ է ներկայացված նաեւ քանդակը: Հիմնականում Ստեփան Դավթյանն է ցուցադրում իր գործերը: Պիտի ասել, որ ավելի հաջողված են նորօրյա արքապատկերներ հիշեցնող նրա «Խոչընդություն» եւ «Մայրություն» աշխատանքները, մետաղաքար հորինվածքը:

Հայաստանի նկարիչների միության գործուն ջանքերը գուցե եւ նման արդյունք չտային, եթե այս ցուցահանդեսի կազմակերպմանն իր մասնակցությունը չբերեր Կապանի «Արվեստ» բարեգործական ընկերությունը (նախագահ Գուրգեն Միրզոյան): Այն իր վրա է վերցրել կերպարվեստի այս գործերը Կապանից Երեւան տեղափոխելու ծախսերն ու դժվարությունները, որոնք մեր «անբենզին» ժամանակներում հերոսության են նման:

Չմոռանանք նշել, որ ցուցադրվող գործերը նաեւ վաճառվում են, որից ստացված հասույթը պիտի տրամադրվի կապանցի նկարիչների սոցիալական պայմանների բարելավմանը եւ տեղի զոհված ազատամարտիկներին նվիրված հուշակոթողը կառուցելուն: Այնպես որ, կապանցի (եւ ոչ միայն կապանցի) գործարար մարդիկ կարող են բարեգործություն անել` միաժամանակ ձեռք բերելով գեղարվեստական արժեքներ:

ԼԵՎՈՆ ԼԱՃԻԿՅԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«Անիծյալ» Բոբի Ֆիշերի վերադարձը

1972 թվականին 29 տարեկան Ֆիշերը դարձավ շախմատի աշխարհի չեմպիոն, իսկ երեք տարի անց ՖԻԴԵ-ն նրա թագը շնորհեց Կարպովին:

1972 թ. Ռեյկյավիկում Բոբի Ֆիշերը դարձավ 1937 թվականից հետո աշխարհի առաջին ոչ խորհրդային չեմպիոնը: Դա սառը պատերազմի մթնոլորտում անցկացված առասպելական մրցամարտ էր: Ռուսները նույնիսկ կասկածում էին, թե ամերիկացի Ֆիշերը հիպնոսացնում է Բորիս Սպասկուն, քանզի վերջինս իր գրոսմայստերական շտաբի հետ ոչինչ չէր կարողանում հակադրել Ֆիշերի խաղին, որը հաղթեց 12,5:8,5 հաշվով: «Արծաթ» չցանկացավ պաշտպանել իր տիտղոսը, իսկ խորհրդային գաղտնի ոստիկանության կամակատարը դարձած ՖԻԴԵ-ն (շախմատի միջազգային ֆեդերացիա) 1975 թ. թագը շնորհեց Ա. Կարպովին: «Պարտված» Սպասկին տարագրեց Ֆրանսիա:

Դրանից հետո գովազդային գործակալները հետապնդում էին Ֆիշերին, փորձելով նրա հեղինակությունն ու խելքը շահարկել բառարաններ ու համակարգիչներ գովազդելու համար, նրան առաջարկելով միլիոնավոր դոլարներ: Բայց նա նախընտրեց լռությունը, հրաժարվեց հեռուստաէկրաններին հայտնվելուց եւ թերթերին ու ռադիոյին հայտարարություններ անելուց: Բազմաթիվ անգամներ նա հայտարարեց իր վերադարձի պայմանները: Ահա դրանք. ճանաչել իր տիտղոսը, ռեւանշ-մրցամարտ Սպասկու հետ, խաղալ ամեն օր, առանց հետաձգման, առանց օգնականի եւ առանց համակարգչի, հանդիպումն անցկացնել ՖԻԴԵ-ի ոլորտից դուրս: Ի վերջո, այդ պայմանները ընդունվեցին:

Այժմ կենսագրական որոշ տեղեկություններ: Ֆիշերի մայրն է Ռեջինա Վենդերը, որն իր որդու նման կարողանում է երգել տառապանքի պահին: 1933 թ. նա մեկնեց Մոսկվա, որպեսզի օգնի պրոլետարիատին իր միջնաբերդում եւ նրա հետ կերտի մարդկության պայծառ ապագան: Հինգ տարի նա ծառայեց հիվանդանոցներում, ուսումներ արեց, գիշերանոթներ դատարկեց, եւ միայն 1938 թ. նրա միտքն ըմբռնեց այն, ինչ տեսնում էին աչքերը եւ լսում ականջները Ռուսաստան գալու առաջին իսկ օրվանից: Նա վերադարձավ աշխարհին պատմելու ճշմարտությունը, բայց ոչ ոք չէր ուզում այն լսել: Ռեջինան ամուսնացավ Գերմանիայի փախստականի, կենսաֆիզիկոս Գերհարդ Ֆիշերի հետ: Բայց շուտով վերջինս անհետացավ եւ հայտնի չէ, թե որտեղ անցկացրեց իր կյանքի մնացորդը: Ոչ Ռեջինան եւ ոչ էլ Բոբին բնավ չեն խոսում «հոր» մասին: Բոբին ծնվեց 1943 թ. մարտի 9-ին, Չիկագոյում: Մայրը համոզված էր, որ իր որդին դառնալու է Շեքսպիրի նման բանաստեղծ, Սոցարտի նման երաժիշտ կամ Նյուտոնի նման ֆիզիկոս, բայց ոչ շախմատիստ:

Պատերազմի ավարտից հետո Ռեջինան դուստր եւ Բոբիի հետ բնակություն հաստատեց Արիզոնայի նահանգի անապատում գտնվող մի գյուղում: Այնտեղ փոքրիկ Ֆիշերն ուսումնասիրում էր գիշերային երկնակամարը, ծանոթանում հնդկացիների պատմություններն ու ավանդազրույցները, արարողությունների, ծեսերի, տոների ժամանակ երգում նրանց հետ: Շուտով Ֆիշերները տեղափոխվեցին Բրուքլինի հրեական թաղամաս: Նրանք բնակվում էին նախկին հրաշամանուկ Սամյուել Ռեշեւսկու տնից ընդամենը մի քանի յարդ հեռավորության վրա: Պատահականությունը հաճախ մեծ դեր է խաղում մարդկանց կյանքում: Երբ Ռեջինան նկատեց, որ իր որդին ժամեր է անցկացնում խաղատախտակի առջեւ, խաղալով անտեսանելի հակառակորդի հետ, նա հայտարարություն զետեղեց տեղական թերթերից մեկում: 1951 թ. հունվարի 13-ին ամերիկյան շախմատային տեղեկագրի գլխավոր խմբագիրը պատասխանեց նրան: Դեռ ութ տարին չբոլորած Բոբին սկսեց տանել իր առաջին հաղթանակները: Նրա արքայական ուղին սկսվեց այն ժամանակ, երբ իր առաջին պաշտոնական մրցախաղն անցկացրեց Շոուլանդիայի չեմպիոն Սամս Փավլի հետ: Տասներկու տարեկանում նա հաղթանակ տարավ «Մանհեթեն Չես» ակումբի հիմնական մրցաշարում, իսկ մեկ տարի անց հռչակվեց Միացյալ Նահանգների չեմպիոն: 1956 թ. Դոնալդ Բիռնի դեմ Ֆիշերի տարած հաղթանակը հայտնի է «Դարի մրցախաղ» անունով: Տասնյոթ տարեկանում նա արդեն «Ասծո սվերն էր խաղատախտակի վրա» եւ համարվում էր անպարտելի: Այդ պահին էր, որ Բոբիի աջեւ հայտնվեցին շախմատիստի կերպարանքով խորհրդային գործակալները, ինչպես նաեւ ՖԻԴԵ-ում եւ շախմատի ամերիկյան ֆեդերացիայում նստած նրանց դաշնակից բյուրոկրատները: Բոլոր մակարդակներում ամեն ինչ արվում էր, որպեսզի Ֆիշերը չկարողանա նվաճել աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսը: Եվ սակայն նրանց էլ ավելի զայրացնելու համար Ֆիշերը մնում էր ոչ միայն անպարտելի, այլեւ հակակոմունիստ եւ հակասացյալ:

«Պաշտոնական» խարդախություններին դեմ ի նշան բողոքի կասարած երկու երկարատեւ փախուստներից հետո Ֆիշերը վերսկսեց մրցումներին մասնակցել 1971 թվականին: Նա պարտության մատնեց բոլոր մրցակիցներին: 1972 թվականին Սպասկու հետ կայացած մրցամարտում նա նվաճեց աշխարհի չեմպիոնի կոչումը: Շարունակությունը հայտնի է. թագի առգրավում, գրպարտություններ:

Ֆիշերը հավանաբար աշխարհի չեմպիոն կմնա մինչեւ 21-րդ դարը: Այդ ժամանակ նա կլինի ընդամենը 57 տարեկան:

Լէքսպրես
3-9 սեպտեմբեր, 1992

Ֆիշեր–Սպասկի` 4:2 Անձնատուր հաղթանակը

«20-րդ դարի ռեւանշ-մրցամարտ»-ի 9-րդ պարտիան ամենաարագն էր: Սպիտակներով խաղացող Ֆիշերին ընդամենը 21 քայլ պահանջվեց մրցակցի նկատմամբ առավելության հասնելու համար:

Չնայած մրցամարտում խաղադադարներ են նախատեսված, եւ Սպասկին հայտարարել է, թե հոգնել է, սակայն կողմերն առայժմ չեն օգտվում հանգստանալու իրավունքից: Անպարտելի չեմպիոնը 3-րդ անընդմեջ հաղթանակը տարավ, եւ նրա ջերմեռանդ երկրպագուները կարող են հանգիստ լինել, որ Ֆիշերը տարիների ընթացքում դեռ չի կորցրել իր զորությունը: ■

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Մանուկ Սեմերջյանի հուշագավաթը «Արարատ-73»-ին

«Հրազդան» մարզադաշտում ավարտվեց մեծ անվանի ֆուտբոլիստ Մանուկ Սեմերջյանի անդրանիկ հուշամրցաշարը, որը կազմակերպել էր ֆիզկուլտուրայի եւ սպորտի Երեւանի քաղաքային կոմիտեն եւ որին մասնակցում էին Երեւանի, Գյումրիի, Վանաձորի եւ Աբովյանի վետերան ֆուտբոլիստները: Եզրափակիչում մրցեցին «Արարատ-73»-ն ու «Կոտայք»-ը: 2:1 հաշվով հաղթեց «Արարատ-73»-ը, որն էլ արժանացավ կազմակերպիչների կողմից սահմանված բյուրեղապակյա գավաթին եւ 16 հազար ռուբլի դրամական պարգեւին: Վճռական խաղում «Արարատ»-ից 2 գնդակն էլ խփեց Խորեն Հովհաննիսյանը: Նա 2 հանդիպումներում դարձավ 6 գոլի հեղինակ: Արարատցիներն իրենց հասանելիք դրամական պարգեւն ամբողջովին հատկացրին կյանքից անժամանակ հեռացած ֆուտբոլիստների ընտանիքներին: Նրանց քայլին հետեւեցին նաեւ մյուս մրցանակակիրները: 3-րդ տեղի համար մրցավեճում «Լոռի»-ն 3:2 հաշվով հաղթեց «Շիրակ»-ին: Մրցաշարի լավագույն խաղացող ճանաչվեց «Արարատ-73»-ի դարպասապահ Ալյոշա Աբրահամյանը: Մանուկ Սեմերջյանի սիրած 4 համարի մարզաշապիկը անվանի վարպետի տղաները` Ալեքսին ու Մանուկը ընտանիքի կողմից հանձնեցին ձախ պաշտպանի դիրքում լավագույնը ճանաչված «Արարատ-73»-ի հերոսներից մեկին` Ալեքսանդր Կովալենկոյին: Հիշում եմ, 1962 թ. հոկտեմբերի 29-ին Սեմերջյանը «Սպարտակ»–«Շիրակ» հանդիպման ժամանակ հրաժեշտ տալով մեծ ֆուտբոլին, իր մարզաշապիկը հանձնեց հենց Կովալենկոյին, որը երկար տարիներ փայլուն հանդես եկավ այդ դիրքում: Ինչպես նշեց բարձրագույն կարգի մրցավար Հենրիկ Նալբանդյանը, հուշամրցաշարը կդառնա ավանդական, իսկ գալիք տարի կընդլայնվի նրա աշխարհագրությունը:

ՀՀ բարձրագույն խմբի առաջնություն եզրափակիչ փուլ (1-12-րդ տեղեր)
4-րդ տուր

ՀՄԸՄ–«Շիրակ»` 3:1
«Վան»–ՀԱՄ ՖԻՄԱ` 2:1
«Բանանց»–«Զվարթնոց»` 5:2
«Սյունիք»–«Կոտայք»` չի կայացել

Բաժինը վարում է ՍՈՒՐԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

Բաքուն եւ Երեւանը մեղադրում են մեկմեկու Ալմա-Աթայի գործընթացը սառեցնելու մեջ

Ինչպես հայտնեց Ադրբեջանի ԱԳՆ մամուլի քարտուղար Ռովշան Ջամշիդովը, սեպտեմբերի 17-ին նախատեսված Հայաստանի եւ Ադրբեջանի արտգործնախարարների հանդիպումը Ալմա-Աթայում չի կայացել հայկական կողմի մեղքով:

Ջամշիդովը հայտարարեց, որ Ղազախստանի մայրաքաղաքում պետք է նախապատրաստվեր նախագահների հանդիպումը, սակայն երբ նախագահ Էլչիբեյը համաձայնել է հանդիպմանը, ապա Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը հրաժարվել է, պատճառաբանելով, թե ինքը պատրաստ չէ դրան:

Անդրադառնալով ԵԱՀԽ-ի գործընթացին եւ Հռոմի բանակցություններին, ադրբեջանցի դիվանագետը հայտարարեց, թե Երեւանը սառեցնում է Հռոմի գործընթացը հրաժարվելով դուրս բերել զորքերը Շուշիից եւ Լաչինից, առաջադրելով բանակցություններին ԼՂՀ-ին առանձին անդամի կարգավիճակ տալու անընդունելի պայման:

Մինչդեռ Հայաստանի նախագահի մամուլի ծառայությունը հայտարարեց, որ երեքշաբթի օրվա հանդիպումը որեւէ արդյունք չէր կարող տալ Ադրբեջանի ոչ կառուցողական դիրքորոշման պատճառով: Իսկ Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Ղազախստանի նախագահների հանդիպումը հնարավոր է Ալմա-Աթայի հուշագիրը Ադրբեջանի կողմից պահպանելու դեպքում միայն:

Ադրբեջանի ԱԳՆ-ն այս կապակցությամբ հայտարարել է, որ Իջեւանի արձանագրությունը ընդամենը մտադրությունների ակտ էր եւ լրացուցիչ պարտականություններ չի պարտադրում:

Ըստ հայկական կողմի, *«Ադրբեջանը չփոխեց իր դիրքորոշումը նույնիսկ Նազարբաեւի խնդրանքից հետո»:* ■

Ռուսիային պետք է տարեկան 1 տրիլիոն դոլլար

Վերջին 5 տարիների ընթացքում օտարերկրյա ներդրումները Ռուսաստանի տնտեսության մեջ կազմել են մոտ 1 միլիարդ 200 միլիոն դոլլար: Այդ մասին հաղորդվեց սեպտեմբերի 15-ին Մոսկվայում բացված ամերիկա-ռուսաստանյան սեմինարում, որը նվիրված է ներդրումների եւ ֆինանսական ոլորտներում համագործակցության խնդիրներին:

Սեմինարում նշվեց նաեւ, որ առաջատար արեւմտյան փորձագետների գնահատականով, զարգացման համաշխարհային մակարդակին հասնելու համար Ռուսաստանի տնտեսությանը տարեկան անհրաժեշտ են ավելի քան 1 տրիլիոն դոլլար ազգային եւ օտարերկրյա ներդրումներ: ■

Լուրերի Հոսք

Դեռ հույս կա

Տաջիկստանի վարչապետի պաշտոնակատար Ճամշեդ Քարիմովը հանրապետության տնտեսական-քաղաքական դրությունը բնութագրել է որպես «ծայրահեղ լարված, բայց ոչ անհուսալի»: Սակայն նա նշել է, որ ԱՊՀ հանրապետությունների միջեւ տնտեսական կապերի խզումը «կարող է աղետալի հետեւանքներ ունենալ հանրապետության համար»: ■

Կրկին կաշխատի Չեռնոբիլը

Չեռնոբիլի ատոմակայանի առաջին եւ երրորդ էներգաբլոկները նախատեսվում է նորից աշխատեցնել այս տարվա հոկտեմբերին: Այդ մասին սեպտեմբերի 16-ին լրագրողներին տված հարցազրույցում հաղորդեց ատոմակայանի գլխավոր ինժեներ Վիկտոր Վասիլչենկոն: Այդ բլոկները կանգնեցվել էին Լենինգրադի ատոմակայանում տեղի ունեցած միջադեպից հետո, երբ խափանվեց աշխատող ռեակտորի փակումը կարգավորող կափույրը: Չեռնոբիլի ատոմակայանում անցկացրած ստուգման հետեւանքով միկրոճեղքեր են հայտնաբերվել նմանատիպ կափույրներից տասերի վրա: Ներկա պահին ատոմակայանի աշխատողները փոխում են դրանք, չնայած չունեն կափույրների անհրաժեշտ քանակություն, քանի որ դրանք ստացվում են Ռուսաստանից: ■

Ընդամենը 2 միլիարդատեր

Սեպտեմբերի 16-ին Մինսկում Բելառուսի ձեռնարկատերերի միության նախագահ Վլադիմիր Կարյագինը հայտարարեց, որ ներկայումս հանրապետությունում բնակվում են երկու քաղաքացի, որոնց անձնական կարողությունը գերազանցում է 1 միլիարդ ռուբլին: Ընդ որում, նա չբացահայտեց միլիարդատերերի անունները: Ցավոք, ափսոսաց Վ. Կարյագինը, «դոլլարանոց» միլիարդատերեր Բելառուսում դեռ չկան, ինչը բացասաբար է անդրադառնում արեւմտյան ներդրումների հոսքի վրա»: ■

Ադրբեջանցի վարձկաններ

Արեւելյան Վրաստանի Գարդաբանի շրջանում ոստիկանությունը ձերբակալել է 5 հոգուց բաղկացած մի խումբ: Դրանք Օղեսայի ադրբեջանցի բնակիչներ են: Զինվորական ոստիկանության Վարչության տվյալներով, նրանք որոշակի վարձի դիմաց մասնակցել են Պրիդնեստրովիեի եւ Ղարաբաղի մարտական գործողություններին: Նախնական տվյալների համաձայն, այս խումբը ճանապարհվում էր Աբխազիա` մարտերին աբխազական կողմից մասնակցելու համար, հայտարարեց Վրաստանի պաշտպանության նախարարության լրատվական կենտրոնի աշխատակիցը: ■

Լուրերը Interfax-ի, «Սնարկ»-ի, «Նոյյան տապանի» եւ մեր թղթակիցների

Տաջիկստան. Բախումները չեն դադարում

Տաջիկստանի խորհրդարանի հանձնաժողովի ջանքերը Կուրգան-Տյուբեի մարզում խաղաղություն հաստատելու ուղղությամբ դեռեւս արդյունք չեն տալիս, «Իֆ»-ին հայտնեց հանձնաժողովի անդամ Դավլաթ Խուդանազարովը: Նա նշեց, որ չնայած գործադրված ջանքերին բանակցությունները անընդհատ ձախողվում են: Խուդանազարովի խոսքերով, Կուլյաբի մարզի ղեկավարությունը նույնպես չի մասնակցում բանակցություններին:

Խուդանազարովը Կուրգան-Տյուբեի իրավիճակը որակեց խիստ լարված: Չնայած դրան, քաղաքում դրությունը սկսում է կայունանալ: Հինգշաբթի օրը, վերջին երկու շաբաթների ընթացքում առաջին անգամ լույս տեսան թերթեր տաջիկերեն, ուզբեկերեն եւ ռուսերեն լեզուներով: Սակայն քաղաքում զգացվում է մթերքի պակաս, ջրամատակարարման համակարգը խախտված է: ■

Ուզբեկստան. Երեխաների 14 տոկոսը ծնվում է հիվանդ

Ուզբեկստանում երեխաների մոտ 14 տոկոսը հիվանդ է ծնվում կամ հիվանդանում ծնվելուց հետո առաջին օրվա ընթացքում: Մինչեւ մեկ տարեկան 25 հազար երեխա է մահանում ամեն տարի: Այդ մասին «Իֆ»-ին տված հարցազրույցում հայտարարեց Ուզբեկստանի առողջապահության նախարարության մայրության եւ մանկության պաշտպանության գլխավոր վարչության պետ Ֆարհաս Մենլիկուլովը:

Նրա խոսքերով, ամեն տարի հղիության եւ ծննդաբերության հետ կապված հիվանդություններից մահանում է մինչեւ 500 կին, իսկ որդեծնության տարիքի կանանց 40 տոկոսը բուժման կարիք ունի:

«Առողջապահության խնդիրները, որոնց դեմ է առնում Ուզբեկստանը, ասաց Ֆարհաս Մենլիկուլովը, *բնորոշ են երկրի բոլոր հանրապետություններին սոցիալ-տնտեսական եւ բնապահպանական խնդիրների նմանության պատճառով»:* ■

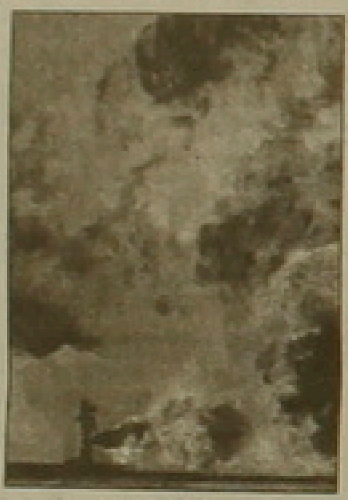

Հայաստանի ներկայացուցիչները Աբխազիայում

ՄԱԿ-ի բարի կամքի հանձնախմբի հետ Թբիլիսիից Սուխում մեկնեց նաեւ Հայաստանի խորհրդարանի պատվիրակությունը, որը հրավիրված էր Վրաստանի կառավարության կողմից: Այցի նպատակն Աբխազիայի հայկական համայնքի դրության հետ ծանոթանալն է, առանձնապես նրա հնարավոր մասնակցությանը դիմակայելը, ինչպես նաեւ երկաթուղիների վերականգնման աշխատանքներին նպաստելը: ■

Ծոցի պատերազմում վնասը կազմել է 620 միլիարդ դոլլար

The Arab Economic Report (արաբական տնտեսական տեղեկագիր) տարեգիրքը, որը լույս է ընծայվում Մերձավոր Արեւելքի կարեւորագույն ֆինանսական հիմնարկների կողմից, իր վերջերս լույս տեսած տարեկան համարում հայտնում է, թե Ծոցի պատերազմի ընթացքում արաբական երկրների ծախսերի ու կորուստների ընդհանուր գումարը կազմել է 620 միլիարդ դոլլար, փոխանակ նախապես հաշվարկված 800 միլիարդի:

Այդ գումարի մեջ են մտնում Քուվեյթի կրած կորուստները (160 միլիարդ), Իրաքինը (190 միլիարդ), արաբական տարբեր երկրների կողմից Մ. Նահանգներին, Բրիտանիային եւ Ֆրանսիային ուղղակի վճարված գումարները զինվորական միջամտության համար (84 միլիարդ), ինչպես նաեւ Սաուդյան Արաբիայում դաշնակից բանակին տրված ինժեներա-տրանսպորտային ծառայությունների գումարը (551 միլիարդ):

Այստեղից պարզ է դառնում, որ փաստորեն Արեւմուտքը Իրաքի դեմ տարած պատերազմի ծախսերը հիմնականում հոգացել է արաբական երկրների, հատկապես Քուվեյթի եւ Սաուդյան Արաբիայի հաշվին:

Ավելորդ չի լինի հիշեցնել, որ, օրինակ, Բանգլադեշի ազգային տարեկան եկամուտը կազմում է ընդամենը 20.4 միլիարդ դոլլար: ■

«Արամ Խաչատրյան» Մեծ համերգասրահ

68-ՐԴ ՀԱՄԵՐԳԱՇՐՋԱՆ

4485-4486 Հայոց Թվական

Հայաստանի Ֆիլհարմոնիկ նվագախումբ

Գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր՝ ԼՈՐԻՍ ՃԳՆԱՎՈՐՅԱՆ

Համերգաշրջանի հովանավորն է Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միությունը

18 սեպտեմբեր

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆԸ

Ռիչարդ Տաղտաղյան. «Հայկական սյուիտ»

Ցան Միքելիուս. «Կոնցերտ ջութակի եւ նվագախմբի համար» (ժան Տեր-Մերկերյան, Ֆրանսիա)

Մոդեստ Մուսորգսկի. «Պատկերներ ցուցահանդեսից»

Դիրիժոր՝ Վարուժան Քոչյան (ԱՄՆ)

Սկիզբը՝ ժամը 19.30

Տոմսերը վաճառվում են «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահի տոմսարկղում, ամեն օր ժամը 11-18-ը:

ԵՐՔԱՂԽՈՐՀՐԴԻ ԳՈՐԾԿՈՄԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՉՅԱ ՂԱՓԼԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Սեպտեմբերի 19-ին 25-րդ թատերաշրջանի բացում

Նոր ներկայացում

Սեպտեմբեր 19-20

ՎԻԼՅԱՄ ՇԵՔՍՊԻՐ

Յուլիոս Կեսար

(ողբերգություն 2 գործողությամբ)

Թարգմանությունը՝ ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑԻ

Բեմադրության հեղինակ՝ ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ ԱՐՄԵՆ ԽԱՆԴԻԿՅԱՆ

Նկարիչ՝ ԿԱՐԵՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ ԱՐՄԵՆ ԽԱՆԴԻԿՅԱՆ

Տոմսերը վաճառվում են, ընդունվում են կոլեկտիվ հայտեր, տոմսարկղը բաց է ամեն օր ժամը 18-ից 19-ը

Հեռախոս՝ 52-47-23

Ներկայացումների սկիզբը՝ ժամը 18:30-ին

ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿԱ DIAGNOSTICA

Դիմեք մեր բժշկական կենտրոններին, եւ Ձեր առողջությունը հուսալի ձեռքերում կլինի:

Երեւան, Աջափնյակ, Մարգարյան փ. 6, հեռ. 35-01-58, 35-13-01
Քանաքեռ, Ֆանարջյան փ. 55, հեռ. 28-75-24,
կենտրոն, Թումանյան փ. 23, հեռ. 53-85-81
Գյումրի, Շչեդրինի 54ա, հեռ 3-60-72
Գորիս, Մաշտոցի փ. 3, հեռ. 2-26-87

ԲԺՇԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄԸ

- Ապահովում է հիվանդությունների ախտորոշման բարձրագույն մակարդակ:
- Ապահովագրում է ձեր առողջությունը ողջ կյանքի ընթացքում:
- Միայն մեզ Դուք կարող եք դիմել բոլոր հիվանդությունների դեպքում եւ բոլոր բժշկական հարցերով, քանի որ «ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿԱ»-ն ոչ միայն միջազգային պահանջներին համապատասխանող ամենաժամանակակից սարքեր ու մասնագետներ ունի, այլեւ անհրաժեշտության դեպքում Ձեր բուժօգնությունը կազմակերպում է հանրապետությունից դուրս կամ համապատասխան մասնագետներ է հրավիրում:
- Միայն մեզ մոտ Դուք կարող եք ստանալ Ձեր ախտորոշումը կամ ապահովագրել առողջությունը կայուն եւ ցածր գներով, անկախ ցույց տրվող բուժօգնության ծավալից եւ տեւականից:
- Մենք ընդունում ենք բժիշկների տնային կանչեր (հեռ. 35-70-38) Դուք կարող եք անցնել հետազոտությունները ավելի արագ եւ հանգիստ միջավայրում, եթե դիմեք մեզ ժամը 14.00-ից հետո կամ շաբաթ օրերը ժամը 9.00-ից մինչեւ 15.00:
- Ձեր հարմարության համար մենք աշխատում ենք ամեն օր (բացի կիրակի օրից), ժամը 8.30-ից մինչեւ 19.00, շաբաթ օրը մինչեւ 15.00:

PUBLISET

Ազգ

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ «Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Խմբագիր
ՀԱՄԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Տնօրէն ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

52.16.35 գլխ. խմբ.
58.18.41 խմբագիր
56.28.63 տնօրէն

Apple® Macintosh® համակարգչային շարուածք «Ազգ» թերթի

Azg Daily, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010

Editor H. AVEDIKIAN

ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Երեւան-23, Արշակունեաց 2

Գրանցման թիւ 65
Տպաքանակ 20 000
Ստորագրուած է տպագրութեան 17.09.1992

Դասիչ 69149
Պատուէր 1545

digitised by A.R.A.R.@